

رسالتی

آداب و مناسک پیاده روی اربعین حسینی

رسم عاشقی

آداب و مناسک پیاده‌روی اربعین حسینی

تهیه‌کننده: پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)

سیدرضی سیدنژاد	تهیه و تنظیم:
حمید نکارش	ناظر نهایی:
علی حمیدی	ناظر سازمانی:
حسین قاسم‌حمزه	سرپرستار:
حسن محقق نجفی	ویراستار:
عبدالرحمن حیاتی‌اصل	وآپایش نهایی:

زمزم هدایت	ناشر:
روح‌الله جلالی	صفحه‌آرا:
رضا پارسای	طراح جلد:
محسن مصباح‌فر	ناظر چاپ:

مرکز چاپ سیاه	چاپ:
اول ۱۴۰۱۷	نویت:
۲۰۰۰	شمارگان:

آدرس: قم، خیابان شهیدان فاطمی (دورشهر)،
نیش کوچه ۳، پلاک ۸۱
تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۳۰۷۳۵ / همراه: ۰۹۱۲ ۲۵۳ ۲۸۸۷

حقوق مادی و معنوی چاپ و نشر
برای انتشارات زمزم هدایت محفوظ است.

بخش عمده این محتوا از دو کتاب **موکب کلمات و ادب حضور**، از
منشورات اداره کل پژوهش‌های اسلامی رسانه (صدا و سیمای
جمهوری اسلامی ایران)، اقتباس شده است.

فهرست مطالب

- پیشگفتار ۹
- پیاده‌روی اربعین و فضیلت آن ۱۳
- آثار و کارکردهای پیاده‌روی اربعین ۱۹
- الف) آثار و برکات فردی ۲۰
- ب) آثار و برکات اجتماعی ۲۲
- پ) آثار و برکات جهانی ۲۳
- الزامات پیاده‌روی اربعین ۲۵
- الف) آداب عبادی - معرفتی ۲۶
- مداومت در ذکر ۲۷
- زیارت عارفانه ۲۸
- احساس مسئولیت ۲۹
- سیزده توصیه امام صادق علیه السلام برای زائران
اربعین ۳۰
- رفتار نیکو با همراهان ۳۱
- کم‌گویی ۳۲
- فراوان به یاد خدا بودن ۳۳
- پاکیزگی لباس ۳۴

- ۳۴..... غسل زیارت امام حسین علیه السلام
- ۳۶..... بسیار نماز خواندن
- ۳۷..... صلوات فرستادن
- ۳۷..... با وقار بودن
- ۳۸..... پرهیز از نگاه به حرام
- ۳۸..... کمک به نیازمندان در سفر
- ۳۹..... تقیه
- ۴۰..... ترک گناهان
- ۴۱..... پرهیز از جدال و درگیری
- ۴۲..... رعایت وقار در زیارت
- ۴۳..... سعه صدر
- ۴۴..... معرفت و شناخت
- ۴۵..... زیارت عاشقانه
- ۴۷..... زیارت و توفیق الهی
- ۴۸..... تمرین صبر و استقامت
- ۴۹..... (ب) آداب رفتاری
- ۴۹..... پذیرش دعوت مؤمن
- ۵۰..... پرهیز از ناخوانده مهمانی رفتن
- ۵۱..... ورود با اجازه به منزل میزبان
- ۵۳..... سلام کردن به اهل منزل
- ۵۴..... اجتناب از مزاحمت
- ۵۵..... رفتار اهل بیته

- گشاده‌رویی ۵۷
- رعایت حال میزبان ۵۸
- تشکر و قدرانی از میزبان ۶۰
- تبسم و لبخند ۶۱
- پرهیز از خوش خوراکی ۶۱
- نشان دادن جلوه‌های زیبای محبت و حسّ ۶۴
- برادری دینی ۶۴
- تقویت مشترکات ۶۶
- قناعت به غذای میزبان ۶۷
- دعا برای میزبان ۶۸
- پرهیز از زیاد ماندن در مهمانی ۷۲
- پرهیز از تعارف کردن در خوردن غذا ۷۲
- نشستن در مکان مورد نظر صاحب‌خانه .. ۷۳
- تبعیت از میزبان ۷۴
- رعایت حریم میزبان ۷۵
- پرهیز از تجسس ۷۷
- رازداری ۷۸
- دستور ندادن به میزبان ۷۹
- رعایت نظافت ۸۰
- احترام به سلیقه میزبان ۸۲
- رعایت حریم شخصی ۸۲
- دعوت از میزبانان به ایران ۸۳

- ۸۴.....پرهیز از سخنان ناشایست
- ۸۴.....احترام به خدمت گزاران در موکب‌ها
- ۸۵.....از خودگذشتگی
- ۸۵.....سبقت در خوبی‌ها
- ۸۷.....رعایت حریم
- ۸۸.....کمک به دیگر زائران
- ۹۰.....رعایت عدالت در گرفتن امکانات
- ۹۰.....رعایت حال دیگر مهمانان اربعین
- ۹۱.....لزوم تقیه
- ۹۲.....حرف آخر
- ۹۴.....پیشنهادها و ایده‌هایی برای پیاده‌روی اربعین
- ۹۵**کتابنامه**

پیشگفتار

بنابر روایات، میان ذوات مقدسه ائمه معصومین علیهم السلام، امام حسین علیه السلام جایگاه خاصی دارد و اگر چه معصومین علیهم السلام کشتی نجات‌اند، کشتی نجات اباعبدالله علیه السلام وسیع‌تر و سریع‌تر از همه است؛ زیرا خون پاک آن حضرت، اسلام را بیمه کرد و آن حضرت، به نوعی بزرگ‌ترین احیاگر حقیقی است.

از همین رو، اربعین شهادت آن بزرگوار نیز بیش از دیگر معصومین علیهم السلام مورد توجه قرار می‌گیرد و حتی این امر درباره رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله یا شهادت امیرالمؤمنین علیه السلام نیز مورد توجه قرار نگرفته است؛ زیرا یادآوری اربعین شهادت امام حسین علیه السلام خونی تازه را در رگ‌های شیعیان به جریان می‌اندازد و همگان را به منظور قیام برای خدا چه به صورت فردی و چه به صورت جمعی دعوت می‌کند.

از آنجاکه سفر اربعین در پیش است و قرار است زائران اباعبدالله الحسین علیه السلام چند روزی در کشور دوست و برادر مهمان باشند، برای بهره‌وری هرچه بیشتر از این سفر معنوی، لازم است تا زائران، آدابی را رعایت کنند. براین اساس، کتاب پیش رو با عنوان راه و رسم عاشقی، که شامل آداب عبادی و معرفتی و آداب رفتاری پیاده‌روی اربعین است، تهیه شده و امید است ره‌توشه مناسبی برای زائران سفر اربعین باشد. چنان‌که مقام معظم رهبری دامنه‌الله فرموده است: «شروع جاذبه مغناطیسی حسینی، در روز اربعین است.»^۱

پیشنهادها و تجربیات مربیان ارجمند و متربیبان گرامی، راهگشا و مشوق ما در رفع کاستی‌های متون آموزشی خواهد بود. از همه خوانندگان ارجمند انتظار می‌رود نظرهای ارزشمند خود را در مورد این کتاب، به آدرس

۱. بیانات امام خامنه‌ای دامنه‌الله در دیدار با بسیجیان، ۱۳۹۵/۹/۳،

دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?>

.id=34995

ایمیل «سراج اندیشه» ارسال کنند تا در چاپ‌های بعدی مورد استفاده قرار گیرد. در پایان بر خود لازم می‌دانیم از تهیه‌کننده متن، جناب حجت‌الاسلام سیدرضی سیدنژاد و رئیس محترم پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق علیه السلام حجت‌الاسلام و المسلمین حمید نگارش؛ و دیگر دست‌اندرکاران تهیه این اثر، صمیمانه تشکر کرده، توفیقات روزافزون ایشان را از خداوند متعال مسئلت نماییم.

اداره برنامه‌ریزی، ارزشیابی
و تهیه متون آموزشی

پیاده‌روی اربعین و فضیلت آن

زیارت امام حسین علیه السلام به هر شکل و با هر وسیله‌ای که باشد، برای انسان ارزشمند و لذت‌بخش است. حال اگر این زیارت به صورت پیاده باشد، ثوابش بیشتر و ارزش آن هم بالاتر است؛ زیرا به این صورت، عشق و ارادت خود را بیشتر نشان می‌دهد. مرحوم فاضل دربندی در اشاره به این حقیقت و در بیان فضیلت پیاده‌روی اربعین می‌نویسد:

این پیاده بودن، یا به جهت فقیر بودن زائر است که نشان می‌دهد این زیارت، برخاسته از شوق و محبت است یا به جهت آن است که زائر خود را در برابر سلطان اقلیم جوانمردی و خورشید سپهر عصمت و شهادت کوچک می‌شمارد و در راه او، رنج سفر پیاده را بر خود هموار می‌کند و هر دو ارزشمند است.^۱

۱. فاضل دربندی، اسرار الشهادة، قم، طوبی محبت، ۱۳۹۷،

در منابع دینی برای زیارت سیدالشهدا علیه السلام با پای پیاده، ثواب بیشتری ذکر شده است که همه آنها به نوعی می‌توانند مؤید پیاده‌روی اربعین و همچنین موضوعیت داشتن زیارت با پای پیاده باشد که در اینجا از برای نمونه، به چند مورد اشاره می‌کنیم:

۱. قدامه بن مالک از امام صادق علیه السلام نقل می‌کند

که حضرت فرمود:

مَنْ زَارَ الْحُسَيْنَ علیه السلام مُحْتَسِبًا لَا أَشْرًا وَلَا بَطْرًا وَ
لَا رِيَاءَ وَلَا سُمْعَةً مُحْصَتٌ عَنْهُ ذُنُوبُهُ كَمَا
يَمْحَضُ الثَّوْبُ بِالْمَاءِ فَلَا يَبْقَى عَلَيْهِ دَنَسٌ وَ
يَكْتَبُ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حِجَّةٌ وَ كُلُّ مَا رَفَعَ قَدَمًا
عُمْرَةً.^۱

کسی که حسین علیه السلام را برای رضای خدا زیارت کند، نه به منظور خوش‌گذرانی و تفریح و نه برای کسب شهرت و فخرفروشی، گناهانش فرو می‌ریزد؛ چنان‌که لباس در آب شسته شده، پاک می‌گردد و در نتیجه

۱. جعفر بن محمد بن قولویه، کامل الزیارات، تهران، پیام حق،

۱۳۷۷، ص ۱۴۴؛ محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، تهران،

اسلامیه، ۱۳۸۶، ج ۹۸، ص ۱۹.

هیچ آلودگی بر او باقی نمی ماند و با هر گامی که بر زمین می گذارد، حجی برایش نوشته می شود و با هر قدمی که بر می دارد، عمره ای برایش ثبت می شود.

۲. ابوصامت از امام صادق علیه السلام نقل می کند:

مَنْ أَتَى قَبْرَ الْحُسَيْنِ علیه السلام مَاشِيًا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ أَلْفَ حَسَنَةٍ وَمَعَ عَنهُ أَلْفَ سَيِّئَةٍ وَرَفَعَ لَهُ أَلْفَ دَرَجَةٍ فَإِذَا أَتَيْتَ الْفُرَاتَ فَاعْتَسِلْ وَعَلَّقْ نَعْلَيْكَ وَامْشِ حَافِيًا وَامْشِ مَشْيَ الْعَبْدِ الذَّلِيلِ.^۱

هر کسی پیاده به زیارت قبر حسین علیه السلام برود، خداوند برای هر قدمی هزار حسنه نوشته، هزار گناه از او پاک می کند و رتبه اش هزار درجه بالا می رود. پس هرگاه به فرات رسیدی، غسل کن و کفش هایت را در آور و پابرنه راه برو؛ آن گونه که عبد ذلیل راه می رود.

۳. از حسین بن ثویر نقل شده است که امام

صادق علیه السلام فرمود:

يا حسين! انه من خرج من منزله يريد زيارة قبر الحسين علیه السلام إن كان ماشياً كتبت له بكل

۱. جعفر بن محمد بن قولویه، همان، ص ۱۳۳.

خُطْوَةَ حَسَنَةَ وَ مُحِي عَنْهُ سَيِّئَةً وَإِنْ كَانَ
رَاكِبًا كَتَبَتْ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حَسَنَةً وَ حُطَّ بِهَا
عَنْهُ سَيِّئَةٌ حَتَّى إِذَا صَارَ فِي الْحَيْرِ كَتَبَهُ اللَّهُ
مِنَ الْمُفْلِحِينَ الْمُنْجِحِينَ حَتَّى إِذَا قَضَى
مَتَاسِكُهُ كَتَبَهُ اللَّهُ مِنَ الْفَائِزِينَ... ۱

ای حسین! به درستی که هر کسی از خانه اش
به قصد زیارت قبر حسین بن علی علیه السلام خارج
شود، اگر پیاده باشد، با هر قدمی، حسنه‌ای
برایش نوشته شده، گناهی از او پاک می‌شود و
اگر سواره باشد، با هر قدمی، حسنه‌ای برایش
نوشته شده، به واسطه آن گام، گناهی از او کنار
گذاشته می‌شود تا به در حائر حسینی برسد که
در این صورت خداوند نام او را از رستگاران و
نجات‌یافتگان ثبت می‌کند و زمانی که آداب
زیارت و اعمالش را به پایان برساند، خداوند نام
او را در زمره برندگان می‌نویسد... .

۴. بشیر دَهان می‌گوید: در پایان گفت‌وگویی
طولانی که با امام صادق علیه السلام داشتم، ایشان به من
فرمود:

وَيَحْكُ يَا بَشِيرُ إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا آتَاهُ عَارِفًا بِحَقِّهِ
وَ اغْتَسَلَ فِي الْفِرَاتِ كَتَبَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حَجَّةً

وَعُمْرَةٌ مَبْرُورَاتٌ مُتَقَبَّلَاتٌ وَغَزْوَةٌ مَعَ نَبِيِّ أَوْ
إِمَامٍ عَادِلٍ.^۱

ای بشیر! به درستی که مؤمن زمانی که به زیارت حسین بن علی علیه السلام بیاید، در حالی که حَقِّش را بشناسد و (پیش از زیارت) در فرات غُسل کند، به ازای هر قدمی، حج و عمره ای مقبول و یک جهاد در رکاب پیامبر صلی الله علیه و آله یا امام عادل برایش نوشته می شود.

۵. ابن مشکان از امام صادق علیه السلام نقل می کند

که حضرت فرمود:

مَنْ زَارَ الْحُسَيْنَ علیه السلام مِنْ شِيعَتِنَا لَمْ يَرْجِعْ حَتَّى
يَغْفَرَ لَهُ كُلُّ ذَنْبٍ وَيَكْتَبَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ خَطَايَاهَا
وَ كُلِّ يَدٍ رَفَعَتْهَا دَابَّتُهُ أَلْفُ حَسَنَةٍ وَ مُحِي عَنْهُ
أَلْفُ سَيِّئَةٍ وَ يُرْفَعُ لَهُ أَلْفُ دَرَجَةٍ.^۲

هرکس از شیعیان ما حسین علیه السلام را زیارت کند، باز نمی گردد، مگر اینکه همه گناهانش بخشیده می شود و به ازای هر

۱. جعفر بن محمد بن قولویه، همان، ص ۱۴۳؛ حسین بن

محمد تقی نوری، مستدرک الوسائل و مستنبط الوسائل،

بیروت، مؤسسة آل البيت علیهم السلام، ۱۴۰۷ق، ج ۱۰، ص ۲۹۸.

۲. جعفر بن محمد بن قولویه، همان، ص ۱۴۳.

قدمی که برمی دارد و هر دستی که به سوی آسمان توسط هرکسی بالا می‌رود، برایش هزار حسنه نوشته می‌شود و هزار گناهش پاک می‌شود و هزار درجه بالا می‌رود.

۶. امام صادق علیه السلام در بیانی می‌فرماید:
 مَنْ أَتَى قَبْرَ الْحُسَيْنِ علیه السلام مَا شِئاً كَتَبَ اللَّهُ لَهُ
 بِكُلِّ خُطْوَةٍ وَ بِكُلِّ قَدَمٍ يَرْفَعُهَا وَيَضَعُهَا عِشْقَ
 رَقَبَةٍ مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ...^۱

کسی که پیاده به زیارت قبر حضرت امام حسین علیه السلام برود، خداوند متعال به هر گامی که برداشته و به هر قدمی که از زمین بلند نموده و بر آن نهاده است، ثواب آزاد کردن بنده‌ای از اولاد حضرت اسماعیل را می‌دهد....

۱. محمدبن حسن حرعاملی، وسائل الشیعه، قم، مؤسسه آل‌البیت علیهم السلام، ۱۴۰۹ق، ج ۱۴، ص ۴۴۱.

آثار و کارکردهای پیاده‌روی اربعین

پاسداشت اربعین در طول دوره‌های تاریخ، به‌ویژه در دوران معاصر، که به گردهمای بی‌نظیر جهانی تبدیل شده، منشأ برکات و آثار فراوانی است که توجه به آنها ضرورت ترویج و گسترش این فرهنگ را بیش از پیش روشن می‌سازد. امروز، اربعین فقط نماد یادآوری چهملین روز شهادت سید و سالار شهیدان نیست؛ بلکه تبلور عشق و مودت به اهل بیت علیهم‌السلام، تابلوی بازتابنده ارزش‌های دینی و انسانی، و بزرگ‌ترین حماسه سیاسی امت اسلام علیه جبهه باطل است. از همین رو، دشمنان که رونق آن را به‌ضرر و زیان اهداف و آمال نامشروع استکباری و استثمارگرانه خویش می‌بینند، به شیوه‌های گوناگون همچون: حمایت از عملیات گروه‌های جنایتکار

تروریستی و ایجاد مانع در مقابل حضور شهروندانشان و همین‌طور راه‌اندازی تبلیغات دروغین و شبهه‌افکنی و همچنین بایکوت آن در سطح رسانه‌ها و... می‌کوشند از عظمت روبه‌رشد آن بکاهند؛ اما به‌رغم تمام این قبیل تلاش‌های مذبوحانهٔ سردمداران استکبار و عوام‌لشان، به لطف خداوند، هر سال بیش از پیش، این مراسم در حال گسترش است؛ طوری که در سال‌های اخیر، مراسم پیاده‌روی اربعین به یکی از شاخص‌ترین نمادهای اسلام حقیقی در مقابل اسلام امریکایی تبدیل شده است. در اینجا در ابتدا به‌اجمال به برخی آثار و برکات مترتب بر این مراسم معنوی در سه ساحت، فردی، اجتماعی و جهانی اشاره کرده، سپس برخی از مهم‌ترین آنها را تبیین و تشریح می‌کنیم:

الف) آثار و برکات فردی

از مهم‌ترین آثار و برکات فردی زیارت اربعین، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- بیعت با امام حسین علیه السلام و آرمان‌ها و اهداف عاشورا؛

- خضوع و خشوع در برابر خداوند؛

- شرکت در کلاس خودسازی (تمرین خودسازی)

و تربیت نسل ارزشی؛

- عزاداری و همدردی با اهل بیت علیهم السلام؛

- کسب فضایل زیارت اربعین و ثواب آن؛

- تخلّق به اوصاف مؤمنان حقیقی؛

- تأسی و تبعیت از اهل بیت علیهم السلام؛

- ترویج و تبلیغ معارف اسلامی؛

- پاسخ به دعوت اهل بیت علیهم السلام؛

- اظهار ارادت و محبت به اهل بیت علیهم السلام؛

- زنده نگه داشتن سیره و سنت اهل بیت علیهم السلام؛

- تکریم و تعظیم شعائر الهی؛

- عمل به وظیفه استجابی زیارت با پای پیاده؛

- تبری‌جویی از اعمال زشت گروهک‌های

منحرف؛

- تجلیل و احترام به مقام امام حسین علیه السلام؛

- آمرزش گناهان؛

- ایجاد و افزایش شور و نشاط؛

- کمک به اصلاح اخلاق و رفتار اسلامی؛
- تأثیر بر کاهش بزهکاری.

ب) آثار و برکات اجتماعی

مهم‌ترین آثار اجتماعی پیاده‌روی اربعین عبارت‌انداز:

- به نمایش گذاشتن وحدت و همبستگی امت اسلامی؛

- تمرین استقامت و پایداری جمعی افراد جامعه اسلامی؛

- قدرت‌نمایی در برابر دشمنان؛

- اجرای مانور عظیم اعلام بیعت وفاداری با اهل بیت علیهم‌السلام؛

- ترویج فرهنگ جهاد و مبارزه با ظلم و ستم؛

- تأمین و تقویت امنیت جامعه اسلامی؛

- نمایش روحیه سلحشوری و ایثار و از خودگذشتگی؛

- تمرین دسته‌جمعی آمادگی برای ظهور امام زمان علیه‌السلام؛

- کاهش ارتکاب گناه و رفتارهای ضداجتماعی و اخلاقی؛

- تقویت روحیه خودباوری و حق‌طلبی
توده‌های مردم.

پ) آثار و برکات جهانی

در کنار آثار فردی و اجتماعی، پیاده‌روی برکات جهانی هم دارد که از مهم‌ترین آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- معرفی اسلام حقیقی به جهانیان؛
- نشان دادن افق نجات برای انسان‌های مظلوم
و ستمدیده؛

- زمینه‌سازی برای ظهور امام مهدی عج؛
- افشای توطئه‌ها و نقشه‌های شوم سردمداران
استکبار؛

- معرفی امام حسین ع و اهداف و آرمان‌های
عاشورا؛

- وحدت امت اسلامی؛
- نمایش قدرت اسلام؛
- تطهیر چهره جهانی شیعه از خرافات و
افراطی‌گرایی مذهبی؛
- به نمایش گذاشتن یکی از ظرفیت‌های شیعه
در مقیاس جهانی؛

- پاسخ به شبهات معاندین درباره امام حسین علیه السلام؛
- بازیابی هویت شیعه در جهان؛
- مانور بزرگ شیعیان؛
- روشن کردن نور امید ظهور امام زمان علیه السلام در دل شیعیان؛
- ارائه الگو برای طرح مدینه فاضله الهی؛
- نمایش رأفت و رحمت اسلامی به جهانیان؛
- دعوت جهانیان به صلح و آرامش؛
- اعلام بیزاری از تفرقه افکنی دشمنان اسلام.^۱

۱. ر.ک. مریم سقلاطونی و همکاران، ادب حضور، قم، اداره کل پژوهش‌های اسلامی رسانه، ۱۳۹۷، ص ۳۷-۳۹.

الزامات

پیاده‌روی اربعین^۱

بی‌شک، فضیلت و برکاتی که برای پیاده‌روی اربعین و همچنین زیارت اباعبدالله علیه السلام ذکر شده، نیازمند توجه به برخی آداب و شرایط آن است. بدیهی است اگر قدر این شرایط را بدانیم و بیشتر عمل کنیم، بهره‌مندی ما از زیارت بیشتر خواهد بود. از مهم‌ترین آنها توجه به آداب میهمانی است. مهمان، اگرچه حبیب خدا و عزیز خلق است، وقتی پا به خانه‌ای می‌گذارد، باید به آداب خانه و رسوم اهل آن، مؤدب و مقید باشد. او هرچقدر هم عزیز باشد، نباید به رسم خویش در خانه میزبان رفتار کند. مراسم پیاده‌روی اربعین، ریشه

۱. اقتباس از کتاب: همان، ص ۶۹-۱۰۹؛ جمعی از پژوهشگران، موبک کلمات، قم، اداره کل پژوهش‌های اسلامی رسانه، ۱۳۹۸، ص ۱۴۵-۱۶۸.

در آموزه‌های اسلامی دارد، از همین رو، متضمن آثار و برکات فراوانی است. با توجه به اهمیت این سفر باشکوه میلیونی، آشنایی با نکاتی در خصوص آداب مهمانی اجتناب‌ناپذیر است. در این بخش به مهم‌ترین آداب مهمانی و رعایت آن توسط زائران اربعین حسینی می‌پردازیم:

الف) آداب عبادی - معرفتی

از مهم‌ترین شاخصه‌های زیارت، زیارت عارفاً بحقه است. براساس آموزه‌های معرفتی، عنصر «معرفت» در کنار «عشق و شور»، لازمه زیارت مقبول و ارزشمند است، بنابراین، شایسته است که زائران پرشور حسینی در ایام اربعین، با نور معرفت، به زیارت امام حسین علیه السلام به کربلا نائل شوند تا حلاوت معنوی و باطنی زیارت کامل، کام آنان را شیرین کند و حق زیارت امام حسین علیه السلام است که آن را «عارفاً بحقه» به جای بیاوریم.

این زیارتِ مخصوص، لوازم و آدابی دارد که ائمه معصوم علیهم السلام آن را ذکر کرده‌اند. در این بخش

به مهم‌ترین ابعاد آداب معنوی و معرفتی در زیارت اربعین اشاره می‌کنیم.

مداومت در ذکر

در مسیر پیاده‌روی که می‌شود با شکم خالی ذکر گفت، چرا با پُر خوری، خود را دچار غفلت کنیم؟ ضمن اینکه فرموده‌اند در حال عبادت، خوب است که شکم آدم خالی باشد. پیاده‌روی اربعین، عبادتی بسیار با عظمت و نورانی است. البته ممکن است سقف ظرفیتی بعضی افراد واقعاً این باشد که برای پذیرایی شدن بیایند و این برایشان شیرین باشد؛ اما سفر زیارتی عارفانه بحقه امام حسین علیه السلام، پرهیزهای مشخصی دارد و صریحاً در روایات آمده است که ما داریم به مهمانی می‌رویم.

مادرها وقتی بچه‌ها را به مهمانی می‌برند، می‌گفتند: سر سفره، زیاد دست دراز نکن؛ اگر چیزی خواستی، خودم به تو می‌دهم. یعنی مادرها در مهمانی‌ها برای آبروداری، به بچه‌ها یک مقدار پرهیز غذایی می‌دادند. ما هم در این

مهمانی بزرگ، باید اینها را نشان دهیم. البته در آنجا وقتی موقعیتش پیش بیاید، واقعاً به زائران التماس می‌کنند که بیایید میل بفرمایید؛ اما واقعاً حیف است برای شما که می‌توانید در آن لحظات نورانی پیاده‌روی، با شکم خالی ذکر بگویید، چرا شکم خود را پُر کنید و خود را دچار غفلت کنید؟

زیارت عارفانه

زیارت زمانی مفید و دارای برکاتی است که عارفانه و همراه با شناخت باشد. آن‌که حسین بن علی علیه السلام را درست نمی‌شناسد و از اهداف قیام آن حضرت بی‌اطلاع است، چگونه انتظار دارد از برکات این سفر بهره‌مند شود؟
فائد حناط از امام کاظم علیه السلام نقل می‌کند که آن حضرت فرمود:

مَنْ زَارَ الْحُسَيْنَ علیه السلام عَارِفًا يَحَقُّهُ غَفْرُ اللَّهِ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَ مَا تَأَخَّرَ.^۱

کسی که حسین علیه السلام را زیارت کند و به حق او عارف، و از آن حضرت شناخت داشته

۱. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، قم، رضی، ۱۳۸۶، ج ۱، ص ۸۵.

باشد، خداوند گناهان گذشته و حال او را می بخشد.

هارون بن خارجه نیز گفته است: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: مردم روایت می کنند که اگر کسی حسین بن علی علیه السلام را زیارت کند، پاداش یک حج و یک عمره به او داده خواهد شد. امام علیه السلام فرمود:

مَنْ زَارَهُ - وَاللَّهِ - عَارِفًا بِحَقِّهِ غَفَّرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ
مِنْ ذَنْبِهِ وَ مَا تَأَخَّرَ.^۱

کسی که حسین علیه السلام را زیارت کند و به حق او عارف، و از آن حضرت شناخت داشته باشد، خداوند گناهان گذشته و حال او را می بخشد.

احساس مسئولیت

موضوع اربعین از یک رفتار مستحبی عارفانه معنوی گذشته است و امروز یک وظیفه شمرده می شود؛ چنان که در روایتی می فرماید:

حَقُّ عَلِيٍّ الْغَنِيِّ أَنْ يَأْتِيَ قَبْرَ الْحُسَيْنِ علیه السلام فِي
السَّنَةِ مَرَّتَيْنِ وَ حَقُّ عَلِيٍّ الْفَقِيرِ أَنْ يَأْتِيَهُ فِي
السَّنَةِ مَرَّةً.^۲

۱. جعفر بن محمد بن قولویه، همان، ص ۱۴۹.

۲. محمد بن حسن طوسی، تهذیب الاحکام، نجف، چاپ

حسن موسوی خراسان، ۱۳۷۸، ج ۶، ص ۴۳.

کسی که غنی هست، باید سالی دو بار به زیارت کربلا برود و کسی که فقیر است، سالی یک بار برود.

باتوجه به تسهیلاتی که برای اربعین طراحی شده و علی القاعده کم خرج تر است، کسانی که نمی توانند زیاد به زیارت بروند، دست کم در اربعین - که شرایط فراهم تر است - می توانند به این زیارت مشرف بشوند. ضمن اینکه اربعین برای مؤمنان، جنبه حیثیتی پیدا کرده است و باید مراقب بود که از جمعیت پیاده روی اربعین کم نشود؛ بلکه باید کوشید تا بر این جمعیت افزوده شود.

سیزده توصیه امام صادق علیه السلام برای زائران اربعین

- پرهیز از نگاه به حرام؛
- غسل پیش از زیارت؛
- فراوان به یاد خدا بودن؛
- ترک مجادله؛
- تقیه؛
- باوقار بودن؛
- کمک به نیازمندان در سفر؛

- ترک گناهان؛
- بسیار نماز خواندن؛
- صلوات فرستادن؛
- پاکیزگی لباس؛
- کم گویی؛
- رفتار نیکو با همراهان.

رفتار نیکو با همراهان

در کتاب کامل الزیارات، روایتی پُرنگز از امام صادق علیه السلام نقل شده که در آن، مهم‌ترین آداب زیارت اربعین امام حسین علیه السلام، به زیبایی تمام آمده است.^۱

«حُسْنُ الصَّحَابَةِ لِمَنْ يَصْحَبُكَ.»^۲

توجه به ارزش‌های اخلاقی اسلام در سفر زیارتی، این مسافرت معنوی را بسیار شیرین و پُر جاذبه می‌کند. از این ارزش‌های اخلاقی، که رعایت آن پسندیده است، رفتار نیکو با همراهان است. انسان باید به همسفرش به دید زائر امام علیه السلام

۱. جعفر بن محمد بن قولویه، همان، ص ۴۵۹.

۲. همان.

نگاه کند و نهایت احترام، ادب، مهربانی، خوش خلقی و تواضع را داشته باشد و اگر احیاناً در طول سفر بر اثر محدودیت امکانات، ازدحام جمعیت، خستگی راه یا بیماری، با بد خلقی او روبه‌رو شد، با سعه صدر و مدارا آن را مدیریت کند.

کم‌گویی

«قِلَّةُ الْكَلَامِ إِلَّا بِخَيْرٍ.»^۱

پُر حرفی و بیش از حد صحبت کردن، به‌ویژه در مکان‌هایی که در طول سفر برای استراحت عمومی تعبیه شده است، علاوه بر آنکه موجب اذیت اطرافیان می‌شود، آفتی است که ناخودآگاه انسان را در ورطهٔ هلاکت و سقوط می‌افکند و باعث می‌شود انسان به گناهانی مانند: دروغ، غیبت، تهمت، سخن‌چینی و... مبتلا شود؛ ازاین‌رو شایسته است در زیارت اربعین، که زائران با سختی و مشقت به کربلا سفر می‌کنند، به مقدار ضرورت سخن بگویند تا بیشترین بهره را از آن ببرند.

۱. همان.

فراوان به یاد خدا بودن

«كَثْرَةُ ذِكْرِ اللَّهِ.»^۱

در اسلام برای عباداتی مانند: نماز، روزه، حج و...، محدودیت‌های زمانی، مکانی، و کمی و کیفی وجود دارد و فقط ذکر خداست که نه فقط محدودیت ندارد؛ بلکه توصیه به کثرت آن نیز شده است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا (احزاب: ۴۱)؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید، ذکر حق و یاد خدا (به دل و زبان) بسیار کنید.»
 برهمین اساس، توصیه می‌شود برای آمادگی پیدا کردن حضور در پیشگاه معصوم علیه السلام و کسب حال معنوی، ذکر و یاد خدا را داشته باشیم که این کار، آثار سازنده روحی و اخلاقی فراوانی به جا می‌گذارد و زائران، به راحتی می‌توانند با برنامه‌ریزی مشخص و همراه داشتن یک صلوات‌شمار ساده، اذکار فراوانی را در این سفر معنوی انجام دهند.

۱. همان.

پاکیزگی لباس

«نَظَافَةُ الثِّيَابِ.»^۱

از آنجاکه حالت روحی و جسمی، و ظاهر و باطن بر یکدیگر تأثیر متقابل دارند، حضرت نکته‌ای را در مورد وضعیت ظاهری مبنی بر پاکیزگی لباس زائر تذکر می‌دهند که لباس تمیز و وضع ظاهری زائر در پیدایش حال مناسب روحی و ایجاد نشاط معنوی اثرگذار است. به‌علاوه، بخشی از احترام گذاشتن به شخصیتی که به دیدارش می‌رویم، در آراستگی ظاهر و مرتب بودن لباس جلوه می‌کند؛ بر همین اساس به پاکیزگی لباس در این سفر نورانی توصیه شده است.

غسل زیارت امام حسین علیه السلام«الْغُسْلُ قَبْلَ أَنْ تَأْتِيَ الْحَائِرَ.»^۲

طهارت روحی، شرط ارتباط با پاکدلان و پاک‌جانان و حضور در اماکن مقدس است؛

۱. همان.

۲. همان.

از این رو از آداب این سفر، که قبل از ورود به حرم توصیه می شود، غسل زیارت است. شخصی از امام صادق علیه السلام پرسید: منظور از آیه «خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ (اعراف: ۳۱)؛ زیورهای خود را در مقام هر عبادت به خود بگیرید»، چیست؟ حضرت فرمودند: «الْغُسْلُ عِنْدَ لِقَاءِ كُلِّ إِمَامٍ؛^۱ مراد غسل نمودن هنگام ملاقات امام است.»

زائر، به برکت این غسل، کسب طهارت، معنویت و نورانیت می کند. شاهد بر این مطلب، دعایی است که امام صادق علیه السلام هنگام غسل زیارت توصیه فرموده اند:

بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لِي نُورًا وَ طَهُورًا وَ حِزْزًا وَ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَ آفَةٍ وَ عَاهَةِ اللَّهُمَّ طَهِّرْ بِهِ قَلْبِي وَ اشْرَحْ بِهِ صَدْرِي وَ سَهِّلْ بِهِ أَمْرِي.^۲

به نام خدا، و به کمک خدا! خدایا آن را روشنی و پاک کننده و نگه دارنده، و شفای

۱. عبد علی بن جمعه عروسی حویزی، تفسیر نورالثقلین،

قم، اسماعیلیان، ۱۴۱۵ق، ج ۲، ص ۱۹.

۲. عباس قمی، مفاتیح الجنان، تهران، نبوی، ۱۳۸۸، ص ۷۵۳.

از هر درد و بیماری و آفت و آسیب برایم قرار
 بده. خدایا دلم را با آن پاک کن، و سینه‌ام را
 بگشای و کارم را با آن آسان گردان!
 البته ذکر این نکته ضروری است که در ایام
 اربعین باتوجه به کمبود امکانات بهداشتی و
 ازدحام چندمیلیونی جمعیت، بهتر است به جای
 غسل، زائران عزیز فقط به گرفتن وضو بسنده
 کنند.

بسیار نماز خواندن

«كثْرَةُ الصَّلَاةِ.»^۱

نماز از عالی‌ترین نمونه‌های معنوی پیوند با
 خدا و برترین جلوه ذکر خداست و امام حسین علیه السلام
 از اقامه‌کنندگان نماز است؛ چنان‌که در زیارتنامه
 ایشان آمده است: «أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ أَقَمْتَ الصَّلَاةَ وَ
 آتَيْتَ الزَّكَاةَ؛^۲ گواهی می‌دهم که تو برپادارنده نماز
 و دهنده زکات هستی.» نماز در حادثه عاشورا
 جلوه خاصی داشت؛ از نمازهای سیدالشهدا علیه السلام و
 اصحابش در شب عاشورا از نماز اول وقت

۱. جعفر بن محمد بن قولویه، همان، ص ۴۵۹.

۲. محمدباقر مجلسی، همان، ج ۹۸، ص ۳۳۳.

حضرت در ظهر عاشورا گرفته تا نمازهای شب حضرت زینب علیها السلام در حالت اسارت و... .
 بنابراین، از شاخصه‌های شیعه واقعی و عاشق امام حسین علیه السلام، اهمیت دادن به نماز است و بر همین اساس، نباید از نماز اول وقت و نوافل شب در سحرگاهان غافل ماند.

صلوات فرستادن

«الصَّلَاةُ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ.»^۱

صلوات فرستادن، ذکر بسیار مبارک و با عظمتی است که بر زبان آوردن آن در همه احوال و زمان‌ها ثواب دارد و در این سفر، که زائران برای زنده نگه داشتن نام اهل بیت علیهم السلام گام برمی دارند، زیبنده است که مترنم به این ذکر باشند.

با وقار بودن

«التَّوَقُّيرُ لِأَخْذِ مَا لَيْسَ لَكَ.»^۲

وقار، که بیانگر نوعی آرامش ظاهری، سنگینی و متانت شخصیت است، به انسان این امکان را

۱. جعفر بن محمد بن قولویه، همان، ص ۴۵۹.

۲. همان.

می‌دهد که از کارهای سبک، شوخی‌های نامناسب و کارهای زننده، که مناسب شأن مسلمان نیست، بر حذر باشد و شأن زائر را کاملاً رعایت کند.

پرهیز از نگاه به حرام

«يَلْزِمُكَ أَنْ تَغُضَّ بَصْرَكَ.»^۱

زائری که قرار است چشمش به مرقد مطهر حسین بن علی علیه السلام روشن شود، باید در طول سفر مراقب چشمان خویش باشد تا مبادا به حرام بیفتد؛ زیرا مراقبه‌نکردن از نگاه حرام، آن حال خوش معنوی را از زائر خواهد گرفت.

کمک به نیازمندان در سفر

يَلْزِمُكَ أَنْ تَعُودَ إِلَى أَهْلِ الْحَاجَةِ مِنْ إِخْوَانِكَ
إِذَا رَأَيْتَ مُنْقَطِعاً وَ الْمُوَاسَاةَ.^۲

لازم است که مراقب همراهان حاجتمند باشی و با آنان همراهی کنی.

در مراسم پیاده‌روی اربعین، که خیل مشتاقان

۱. همان.

۲. همان.

حضور دارند و خدام زائر الحسین علیه السلام بدون منت و با افتخار کارگشایی می‌کنند، چه زیباست که زائران نیز در این امر عظیم، سهیم و مراقب مسن‌ترها باشند و به افراد محتاج کمک کنند؛ زیرا سیدالشهدا علیه السلام در این زمینه فرمودند:

وَمَنْ نَفَسَ كُزْبَةً مُؤْمِنٍ فَرَجَّ اللَّهُ عَنْهُ كَرْبَ
الدُّنْيَا.^۱

هر کس اندوهی را از دل یکی از اهل ایمان بزدايد، خداوند متعال غصه‌های دنیا و آخرت او را از او بر می‌دارد و مشکلاتش را برطرف خواهد کرد.

تقیه

«وَيَلْزَمَكَ التَّقِيَّةُ الَّتِي قَوَّامٌ دِينِكَ بِهَا.»^۲

برخلاف تلاش دشمن برای تفرقه و جدایی بین امت اسلامی، حفظ وحدت و انسجام از دیگر توصیه‌های حضرت است و بر همین اساس، باید از هر نوع کاری، که به این وحدت آسیب می‌زند مانند: مطرح کردن اختلافات مذهبی،

۱. محمدباقر مجلسی، همان، ج ۷۵، ص ۱۲۱.

۲. جعفر بن محمد بن قولویه، همان، ص ۴۵۹.

توهین به بزرگان یکدیگر و القای شبهات و...،
به شدت خودداری کرد.

ترک گناهان

«الْوَرَعُ عَمَّا نُهِيتَ عَنْهُ.»^۱

طبق آیه قرآن کریم، سه دسته ناظر اعمال
انسان هستند:

وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَ
الْمُؤْمِنُونَ (توبه: ۱۰۵).

و بگو که هرگونه عمل کنید، خدا آن عمل را
می بیند و رسول و مؤمنان بر آن آگاه
می شوند.

درواقع، علاوه بر حق تعالی و رسول مکرم
اسلام ﷺ، مؤمنان نیز ناظر افعال انسان، و
اهل بیت علیهم السلام مصداق بارز آنها هستند. امام
صادق علیه السلام در تفسیر این آیه شریفه و بیان مصداق
مؤمنان می فرماید: «هُمُ الْأَيَّمَّةُ»^۲ مراد از مؤمنون،

۱. همان.

۲. محمد بن شاه مرتضی فیض کاشانی، تفسیر الصافی،

تصحیح حسین اعلمی، تهران، مکتبه الصدر، ۱۴۱۵ق،

ج ۲، ص ۳۷۳.

ائمہ علیہم السلام هستند.» بنابراین، ادب حضور اقتضا می کند که زائر، کاملاً مراقب اعمال و رفتار خود باشد و بدانند در هر قدمی که بر می دارد و هر کلامی که می گوید، امام حسین علیه السلام و دیگر ائمہ علیہم السلام او را می بینند.

پرهیز از جدال و درگیری

«وَالْخُصُومَةَ وَكَثْرَةَ الْإِيمَانِ وَالْجِدَالَ الَّذِي فِيهِ الْإِيمَانُ.»^۱

از رفتارهای ناشایست در سفرهای زیارتی، درگیری و جدال با افراد است. این درگیری، ممکن است به دلیل افزایش کرایه، کمبود امکانات، محدودیت مکان استراحت و ... باشد. امام صادق علیه السلام در ادامه این روایت، زائران حرم حسینی را به رعایت پرهیز از درگیری و جدال توصیه کرده اند.

بنابراین، شایسته است که زائر، این آداب را رعایت کند تا مستحق آمرزیدگی و رحمت و خشنودی خدا شود.

۱. جعفر بن محمد بن قولویه، همان، ص ۴۵۹.

رعایت وقار در زیارت

از دیگر توصیه‌های امام صادق علیه السلام رعایت وقار در زیارت امام حسین علیه السلام است. بلندبلند حرف زدن، آهنگ‌های نامناسب گوشه‌ای در حرم، خنده و شوخی کردن و ...، دور از ادب و بی‌احترامی به مقام امام حسین علیه السلام و سایر اهل بیت علیهم السلام است. مرحوم علامه امینی می‌نویسد:

مرحوم شیخ محمد طه نجف، به حرم حضرت
عسکرین علیهم السلام وارد شد؛ در حالی که صداها به
اذان بلند بود (و هرکسی در گوشه‌ای برای
خود اذان می‌گفت). آن‌گاه ایشان آنها را از آن
کار نهی کرد و این آیه شریفه را خواند: «مَا لَكُمْ
لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا (نوح: ۱۳)»^۱

مرحوم محدث نوری در تحیه‌الزائر، پس از
نقل حدیثی که مرحوم مجلسی در بحارالانوار
آورده است، می‌گوید:

مرحوم مجلسی در کتاب بحار و تحفه از این
آیه و روایت استظهار فرموده که بلندنمودن
آواز در حرم مطهر نبوی و مشاهد شریفه،

۱. عبدالحسین امینی، ادب‌الزائر، قم، زلال کوثر، ۱۴۲۴ق،

چه در زیارت و چه در غیر آن، منهی و مذموم است.^۱

سعه صدر

طبیعی است که حضور در این سفر، با مشارکت و همراهی میلیون‌ها زائر، انسان را با سختی‌هایی روبه‌رو سازد؛ از این‌رو باید از حیث روحی و روانی آمادگی رویارویی با مشکلات را داشته باشیم. پس سعه صدر و بردباری را چاشنی سفر خود کنیم و از بی‌حوصلگی، کم‌ظرفیتی، بی‌تابی و گلایه‌نمودن از دیگران خودداری کنیم.

برای افزایش آستانه صبر و تحمل، باید تمرین

صبوری کرد. امیر مؤمنان، علی علیه السلام فرمودند:

إِنْ لَمْ تَكُنْ حَلِيمًا فَتَحَلَّمْ فَإِنَّهُ قَلَّ مَنْ تَشَبَهَ
بِقَوْمٍ إِلَّا أَوْشَكَ أَنْ يَكُونَ مِنْهُمْ.^۲

اگر بردبار نیستی، خود را وادار به بردباری کن؛ زیرا کسی که خود را به گروهی شبیه کند، به‌زودی از آنان می‌شود.

۱. محمدباقر مجلسی، همان، ج ۱۰۰، ص ۱۲۵.

۲. محمد بن حسین شریف الرضی، نهج البلاغه، تصحیح

صبحی صالح، قم، هجرت، ۱۴۱۴ق، حکمت ۲۰۷.

معرفت و شناخت

کمترین پاداشی که در شط فرات به زائر حسین بن علی علیه السلام می دهند، آن است که گناهان گذشته و حال او آمرزیده شود؛ به شرط آنکه به حق آن حضرت و حرمت و ولایت او عارف بوده، شناخت داشته باشد.

امام صادق علیه السلام نیز معرفت به امام علیه السلام و پیروی از آن حضرت را شرط دستیابی به مغفرت معرفی می کند. فائد حناط از امام صادق علیه السلام نقل می کند که فرمودند:

مَنْ زَارَ الْحُسَيْنَ علیه السلام عَارِفًا بِحَقِّهِ يَأْتُمُّ بِهِ غَفَرَ
[اللَّهُ] لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَ مَا تَأَخَّرَ.^۱

کسی که حسین علیه السلام را زیارت کند در حالی که به حق او عارف و نسبت به آن حضرت شناخت داشته باشد، خداوند گناهان گذشته و حال او را می بخشد.

شناخت حسین بن علی علیه السلام و اعتقاد و پیروی از آن حضرت، شرط اساسی در موفقیت سفر زیارت به کربلای معلاست. کسی که نداند

۱. جعفر بن محمد بن قولویه، همان، ص ۱۵۰.

حسین بن علی علیه السلام برای چه و با چه هدفی قیام کرد و در برابر ظالمان ایستاد و اینکه چرا شهادت در راه خدا را آگاهانه برگزید، طبیعی است که از این سفر بهره‌ای نخواهد برد.

موضوع، به اندازه‌ای اهمیت دارد که فقط در کتاب کامل الزیارات، در بیش از بیست روایت، بر کلمه «عَارِفًا بِحَقِّهِ» تأکید شده است. اگر این معرفت حاصل شود، پاداشی بزرگ برای زائر به ارمغان می‌آورد. امام صادق علیه السلام می‌فرمایند:

مَنْ أَتَى قَبْرَ الْحُسَيْنِ علیه السلام عَارِفًا بِحَقِّهِ كَأَنَّ كَمَنْ
حَجَّ ثَلَاثَ حَجَجٍ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله.^۱
کسی که قبر حسین علیه السلام را زیارت کند و به
حق آن حضرت عارف و آگاه باشد،
[پاداشش] همانند کسی است که سه مرتبه
با رسول خدا صلی الله علیه و آله حج انجام داده باشد.

زیارت عاشقانه

زیارت حسین بن علی علیه السلام باید عاشقانه و از روی محبت به رسول خدا صلی الله علیه و آله و خاندان عصمت و طهارت علیهم السلام انجام شود تا این محبت، جاذبه

ایجاد کرده، زائر را به پیروی از آنان وادارد که در نتیجه هرکس از اهل بیت پیامبر ﷺ پیروی کند، نجات یافته، به سعادت نائل می‌آید: «مَنْ أَتَاكُمْ نَجِي وَ مَن لَمْ يَأْتِكُمْ هَلَك.»^۱ امام صادق ﷺ فرمودند:

روز قیامت که فرا می‌رسد، نداکننده‌ای ندا می‌کند: زائران حسین بن علی ﷺ کجا هستند؟ جمعی از مردم، که تعداد آنان را جز خدا کسی نمی‌داند، به پا می‌خیزند. پس به آنان گفته می‌شود: هدف شما از زیارت حسین بن علی ﷺ چه بود؟ گویند: پروردگارا، به دلیل علاقه‌مندی به پیامبر و علی و فاطمه و دلسوزی و رحمت به آنچه بر حسین ﷺ گذشت، به زیارت آن حضرت رفتیم.

آن‌گاه به آنان گفته می‌شود: اینان محمد و علی و فاطمه و حسن و حسین ﷺ اند؛ پس به آنان بی‌یوندید. شما کنار آنان هستید. بروید و به پرچم رسول خدا ﷺ ملحق شوید. پس آنان به سوی پرچم رسول خدا ﷺ حرکت می‌کنند و در حالی که پرچم در دست

۱. « هرکس به شما روی آورد نجات می‌یابد و هرکس از شما دور شود هلاک می‌گردد» (عباس قمی، مفاتیح الجنان، همان، زیارت جامعه کبیره).

علی علیه السلام است، زیر سایه آن قرار می گیرند. علی علیه السلام نیز در حالی که زائران حسینی در چهار سوی پرچم قرار گرفته اند، آنان را حرکت می دهند و به این ترتیب وارد بهشت می شوند.^۱

زیارت و توفیق الهی

زیارت حسین بن علی علیه السلام با عنایت خداوند متعال ارتباط دارد و هرکسی، به این کار خیر موفق نمی شود.

از امام صادق علیه السلام نقل شده است که فرمودند: خداوند برای هرکسی که خیر و خوبی اراده کرده باشد، محبت حسین بن علی علیه السلام و زیارت او را به دلش می اندازد.^۲

باتوجه به اینکه منشأ زیارت، توفیق و عنایت الهی است و زائر امام حسین علیه السلام نیز دارای اهداف و ویژگی های اعتقادی، اخلاقی و رفتاری ویژه ای است، خداوند به وجود چنین افرادی مباحثات می کند. ذریح محاربی از امام صادق علیه السلام نقل کرده است که فرمودند: «وَاللَّهِ إِنْ لَبَّاهِي بِزَائِرِ

۱. جعفر بن محمد بن قولویه، همان، ص ۱۵۳.

۲. همان.

الحُسین بن علی...؛^۱ به خدا سوگند، خداوند به زائر حسین بن علی علیه السلام مباحثات می‌کند.»

تمرین صبر و استقامت

اگر زیارت اربعین را نوعی سیر تکاملی برای طالبان حقیقت و مردم ولایت‌پذیر بدانیم، که اخلاق حسینی در آن ترویج می‌شود، نوعی سیر تکاملی است که مقدمات ظهور امام زمان علیه السلام را فراهم می‌کند. این زیارت برای مدتی مردم را از تعلقات دنیایی و مادی جدا می‌سازد و در قالب موقعیتی سخت از نظر ظاهری، شیعیان را برای عصر ظهور آماده می‌کند؛ زیرا طبیعی است ظهور آن حضرت با سختی‌ها و گرفتاری‌هایی همراه شده است. وقتی مردم برای زیارت امام شهید خود، تمرین صبر و استقامت می‌کنند، می‌توانند برای امام زمان خود سرباز شجاع و باوفایی باشند که سختی‌ها و بحران‌های اجتماعی، آنها را به خود مشغول نکند و مانع همراهی با آن حضرت نشود.

۱. همان، ص ۱۵۵.

ب) آداب رفتاری

از مهم‌ترین ویژگی‌های زیارت کامل و شایسته، زیارت توأم با رعایت حقوق میزبان است. آنچه در این قسمت آمده، بخش‌های مهم آداب رفتاری مهمانان زیارت سالار شهیدان علیه السلام است.

پذیرش دعوت مؤمن

مردم عراق در مهمان‌نوازی اربعین حسینی، سنگ تمام می‌گذارند. چقدر خوب است که ما نیز با روی گشاده دعوت میزبانان عزیز عراقی را بپذیریم. در روایات اسلامی، توصیه‌های بسیاری درباره مهمانی وجود دارد؛ تا اندازه‌ای که گفته شده است اگر شخصی روزه مستحبی دارد و مؤمنی او را به خوردن غذا دعوت کرد، روزه خود را افطار کند؛ چنان‌که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند:

اگر برادر مسلمانی غذایی را که با زحمت تهیه ساخته و انسان روزه‌داری را به خوردن آن دعوت کرده است، چه ایرادی دارد که او هم بپذیرد و افطار کند.^۱

۱. فضل‌الله بن علی راوندی کاشانی، النوادر، تحقیق احمد

صادقی اردستانی، قم، دارالکتاب، ص ۳۵.

همچنین پیامبر ﷺ به امام علی ؑ سفارش می‌کند: «دعوت به مهمانی را بپذیر؛ هر چند نیاز باشد مسافتی طولانی راه بروی.»^۱

وقتی انسان از طرف مؤمنی، دعوت می‌شود، باید او را اجابت کند. پیامبر خدا ﷺ می‌فرمایند: به حاضران و غایبان ائمت‌م سفارش می‌کنم که دعوت مسلمان را بپذیرند؛ اگر چه در فاصله پنج میلی (ده کیلومتری) باشد؛ زیرا این کار، جزو دین است.^۲

پرهیز از ناخوانده مهمانی رفتن

باتوجه به ازدحام جمعیت در مراسم اربعین، ممکن است برخی موبک‌ها جا برای استراحت نداشته باشند. از آداب مهم این مراسم شکوهمند، رعایت حال میزبانان است. فراموش نکنیم نخستین وظیفه انسان برای مهمانی رفتن،

۱. محمدبن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، من لایحضره الفقیه، تحقیق علی اکبر غفاری، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۱۳ق، ج ۴، ص ۳۶۱.

۲. محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، تحقیق علی اکبر غفاری، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ق، ج ۲، ص ۱۵۱.

این است که سرزده و بدون دعوت به مهمانی نرود. این دستور شرع مقدس اسلام، برای حمایت از میزبان و راحتی اوست. همان طور که گفته شد، اسلام با وجود توصیه‌های فراوانش به مهمانی دادن و مهمانی رفتن، دو اصل را توأمان رعایت می‌کند: یکی اکرام مهمان، و دیگری مراعات آسایش میزبان. از این رو، با توجه به اصل دوم، اسلام از مهمانی رفتن به طور سرزده نهی می‌کند. امام صادق علیه السلام از اجداد بزرگوارشان و در نهایت، از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روایت می‌کنند که ایشان فرموده‌اند:

یا علی! هشت طایفه‌اند که اگر اهانت شوند، باید ملامت و سرزنش نکنند مگر خودشان را؛ [یکی از این طوایف] کسانی هستند که بدون دعوت بر سر سفره طعامی بروند (مهمان ناخوانده).^۱

ورود با اجازه به منزل میزبان

در آیه ۲۷ سوره مبارکه نور آمده است:
ای کسانی که ایمان آورده‌اید! به خانه‌هایی

۱. محمدباقر مجلسی، همان، ج ۷۲، ص ۴۴۴ و ۴۵۲.

که خانه‌های شما نیست، داخل نشوید؛ تا اجازه بگیرید و بر اهل آن سلام گوئید.

ابویوب انصاری از رسول خدا ﷺ درباره معنای «حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا» پرسید. آن حضرت در پاسخ فرمود: «هنگامی که شخص به در منزل نزدیک می‌شود، تسبیح و تهلیل گوید تا اهل خانه بدانند که او قصد داخل شدن دارد.»^۱ و در روایت، حتی اجازه‌خواستن شرح داده شده است. از امام صادق علیه السلام نقل شده است که فرمودند:

هنگامی که یکی از شما اجازه می‌خواهد، باید با «سلام» آغاز کند؛ زیرا سلام، اسمی است از اسماء خداوند عزوجل و باید از پشت در قبل از نگاه کردن به درون خانه، اجازه بگیرد... اجازه خواستن، سه مرتبه است؛ ... نخستین مرتبه برای آگاه شدن اهل خانه است. در مرتبه دوم، ساکنان خانه آماده می‌شوند و در مرتبه سوم، ایشان مختارند که اگر خواستند، اجازه دهند و اگر مایل نبودند، اجازه ندهند؛ که در آن صورت، مهمان باید برگردد.^۲

۱. حسین بن محمدتقی نوری، همان، ج ۸، ص ۳۷۷.

۲. همان، ج ۱۴، ص ۲۸۴.

سلام کردن به اهل منزل

سلام، صمیمیت است. حس خوب دوستی و پیوند برادری است. با سلام به میزبانان عزیز عراقی، می توانیم حس خوب صمیمیتمان را القا کنیم. از زیباترین آداب دین، سلام کردن هنگام ملاقات دیگران است. لطافت معنای این تعبیر، با توجه به آنکه نامی از نام های خداست و معنای بلندی دارد، دوچندان می شود. به خصوص اگر به ویژگی های روحی انسان ها توجه شود، ارزش این ادب آشکارتر خواهد شد؛ زیرا انسان، به طور طبیعی موجودی سرکش و خودخواه است. این ادب، هنگام ورود به منزل مهمان نیز مورد توجه قرار گرفته است. از توصیه های قرآن کریم، سلام کردن به مهمان است.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ
حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتَسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا (نور: ۲۷).

ای کسانی که ایمان آورده اید! به خانه هایی که خانه های شما نیست، داخل مشوید تا اجازه بگیرید و بر اهل آن سلام گوید.

وَتَبَتَّئُهُمْ عَنْ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا
سَلَامًا قَالَ إِنَّا مِنْكُمْ وَجِلُونَ (حجر: ۵۱ و ۵۲).

و از مهمانان ابراهیم به آنان خبر ده،
 هنگامی که بر او وارد شدند و سلام گفتند.
 فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَيَّ أَنْفُسِكُمْ (نور:
 ۶۱).

پس چون به خانه‌هایی [که گفته شد] در
 آمدید، به یکدیگر سلام کنید.

چنان‌که در آیات ۵۱ و ۵۲ سوره حجر مشاهده
 می‌کنید، نخستین کلام مهمانان ابراهیم علیه السلام، که
 فرشتگان الهی بودند، در مواجهه با پیامبر خدا،
 «سلام» بود. در این زمینه، روایات فراوانی نیز
 وجود دارد..

اجتناب از مزاحمت

میزبانی عراقی‌ها از زائران حسینی، بسیار
 مخلصانه، کریمانه و ستودنی است. ما مهمانان
 اربعین، باید توجه کنیم که دعوت میزبانان
 مهربان عراقی برای مدت محدودی است و نباید
 بیش از حد در منزل میزبانان درنگ کنیم. این
 مطلب در قرآن، در مورد رسول اکرم صلی الله علیه و آله آمده
 است که می‌توان آن را تعمیم داد:

وقتی غذا خوردید، پراکنده شوید بی آنکه

سرگرم سخن گردید. این [رفتار] شما پیامبر را می‌رنجاند؛ [ولی] از شما شرم می‌دارد و حال آنکه خدا از حق [گویی] شرم نمی‌کند.^۱

رعایت کردن حد مهمان، از اصول فرهنگی غنی اسلام است. امام صادق علیه السلام به نقل از رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: «مهمانی سه [روز] است: روز اول، حق است و روز دوم و سوم بخشش و پس از آن، به راستی صدقه‌ای است که به او داده می‌شود.» سپس فرمودند: «نباید یکی از شما [به عنوان مهمان] بر برادرش وارد شود تا جایی که او را به گناه وادار کند.» گفته شد: یا رسول الله! چگونه او را به گناه می‌کشاند؟ فرمود: تا آنجا که چیزی برای انفاق به وی نزد او نباشد.^۲

رفتار اهل بیتی

زائر حسینی، رفتار و کردارش هم باید حسینی باشد. کاری نکنیم آن بزرگوارانی که به عشق اهل بیت علیهم السلام و امام حسین علیه السلام از ما پذیرایی

۱. احزاب (۳۳)، آیه ۵۳.

۲. محمدباقر مجلسی، همان، ج ۷۲، ص ۴۶۳.

می‌کنند، در قلب و ذهنشان خطور کند این‌که هرگز شباهتی به مولای ما ندارد و چرا من باید از او پذیرایی کنم!

شایسته زائران حسین علیه السلام نیست در هنگامی که میزبان عراقی با دنیایی از امید و آرزو، ما را به منزل خویش به‌عنوان زائر و عزادار امام حسین علیه السلام دعوت می‌کنند، با خنده‌های بلندی که شایسته عزادار نیست، دور هم با دوستان خود جمع شویم.

نباید در آن لحظه‌ای که سفره غذا پهن می‌شود، تصور کنیم این کار وظیفه اوست و از خود، هیچ حرکتی نشان ندهیم؛ درحالی‌که بارها شنیده‌ایم: «مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمُنْعَمَ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ؛^۱ هرکه سپاس مردم نعمت‌دهنده را نگوید، سپاس خدای بزرگ را نگفته است.»

بیاییم به‌گونه‌ای رفتار کنیم که در سال آینده، از مدت‌ها قبل، برادران عرب‌زبان ما در عراق، به

۱. محمدبن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، عیون اخبار

الرضا علیه السلام، تهران، جهان، ۱۳۷۸ق، ج ۱، ص ۲.

انتظار ما روزشماری کنند و در محافلشان جز ذکر خوبی ما بر زبانشان جاری نشود؛ زیرا همان‌گونه که با رفتارمان در برابر چشمان دنیایی که نظاره‌گر اربعین هستند، مسئولیم، در برابر آن مسلمانی که ما را به مهمانی خودش در منزل، کوچکش با دنیایی از امید و آرزو دعوت می‌کند، مسئولیت داریم.

گشاده‌روی

به‌طور طبیعی، دیگران از افراد خوش‌رو و خوش‌اخلاق استقبال می‌کنند؛ زیرا مردم از همنشینی و همراهی با این دسته از افراد احساس آرامش می‌کنند و لذت به آنها دست می‌دهد و از این ارتباط، ابراز رضایت و خشنودی می‌کنند. به خاطر داشته باشیم که وقتی میزبانان محترم عراقی با خوشرویی ما را به خانه و شهر و موکب خود دعوت می‌کنند، ما نیز وظیفه داریم با روی باز و گشاده رفتار کنیم و از صاحبخانه بخواهیم که به خاطر ما، خود را به زحمت نیندازد و به غذایی که در خانه موجود است، بسنده کند.

در این زمینه یکی از یاران امیر مؤمنان، علی علیه السلام، به نام حارث اعور می‌گوید که روزی خدمت آن حضرت رسیدم و گفتم: یا علی! دوست دارم به من افتخار دهید و به خانه من بیایید و غذایی میل کنید. حضرت فرمودند: «به شرطی می‌آیم که به سبب آمدن من، خود را به زحمت و مشقت نیندازی و به همان غذای موجود در خانه قناعت کنی!» حارث پذیرفت و امیر مؤمنان، علی علیه السلام به خانه او رفتند و با غذایی کم، که موجود بود، ناهار را صرف کردند.^۱

رعایت حال میزبان

میزبانان عراقی، این سال‌ها نشان داده‌اند که در میزبانی، سنگ تمام گذاشته‌اند. نکته دیگری که مناسب است در این مهمانی رعایت شود، این است که بدانیم، مهمان خوب کسی است که وقتی به خانه کسی می‌رود، به خصوص اگر بدون اطلاع قبلی است، توقع را از خود دور کند تا

۱. عباس قمی، سفینه البحار، بیروت، مؤسسة الوفاء، ج ۱،

جای هیچ گله‌ای نباشد؛ به‌ویژه در این مهمانی که تعداد مهمان‌ها بی‌شمار است و ظرفیت پذیرایی اندک.

یکی از مسلمانان صدر اسلام به نام ابووائل می‌گوید که من به اتفاق دوستم به خانه سلمان فارسی رفتیم و مدتی نشستیم. هنگام صرف غذا فرا رسید. سلمان گفت: «اگر رسول خدا ﷺ از تکلف و به‌زحمت افکندن نهی نکرده بود، برایتان غذای بهتری فراهم می‌ساختم.» سپس برخاست و مقداری نان و نمک آورد و در برابر مهمانان گذاشت. دوستم گفت: کاش همراه این نمک، مقداری مرزه و آویشن بود! سلمان برخاست و ظرف آب خویش را گرو نهاد و کمی مرزه فراهم کرد و سر سفره گشت. وقتی غذا را خوردیم، دوستم گفت: خدا را شکر که به روزی خدا قانعیم. سلمان گفت: «اگر به رزق خدا قانع بودی، الان ظرف آب من در گرو نبود!»^۱

۱. حسن بن فضل طبرسی، مکارم الاخلاق، قم، شریف الرضی، ۱۴۱۲ق، ص ۱۳۵.

تشکر و قدردانی از میزبان

از رفتارهای شایسته در این مهمانی بزرگ، تشکر محترمانه و مناسب با وضعیت اربعین، از میزبانان عراقی است؛ به گونه‌ای که میزبان به خاطر قدرشناسی مهمان از او برای سال آینده، ورود ما را لحظه‌شماری کند و چقدر زیبا می‌شود آن هیئت‌هایی که به‌عنوان مهمان وارد منزل برادران عرب‌زبان می‌شوند، در پایان مهمانی کوتاه خود، با زبان عربی نوحه‌ای بخوانند و سینه‌زنی کنند تا این حرکت، هم باعث برکت منزل او باشد و هم نشانی از خادمی حسین علیه السلام که توسط زائران حسینی به او اهدا گردیده است. امام سجاد علیه السلام در این باره می‌فرمایند:

خداوند در روز قیامت به بنده‌اش می‌فرماید: آیا از فلانی تشکر کردی؟ او می‌گوید: پروردگارا از تو تشکر کردم. خداوند می‌فرماید: چون از او سپاس‌گزاری نکردی، شکر و سپاس مرا هم نکرده‌ای. آن‌گاه حضرت فرمودند: شکرگزارترین شما در برابر خداوند،

شکرگزارترین شما در برابر مردم است.^۱

تبسم و لبخند

به خاطر بسپاریم با یک لبخند، می‌توانیم میلیاردها دلار را که دشمن برای اختلاف افکنی هزینه کرده است، بی‌اثر کنیم.

مطمئن باشید که دشمنان دو ملت، میلیاردها دلار هزینه کرده‌اند تا بین ملت‌ها اختلاف ایجاد کنند؛ اما شما با یک لبخند یا یک سلام و علیک گرم، می‌توانید این میلیاردها دلار هزینه دشمن را بی‌اثر کنید. چه اشکالی دارد چهار کلمه عربی، که محبت‌آمیز و صمیمی باشد، یاد بگیرید و آنجا استفاده کنید؟! مثلاً اگر کسی به زبان فارسی به شما بگوید: «آقاجون!» چقدر احساس صمیمیت برایتان ایجاد می‌کند! شما هم می‌توانید چند کلمه با این مضمون‌ها یاد بگیرید و در رویارویی با برادران خونگرم عراقی بیان کنید.

پرهیز از خوش‌خوراکی

در این سفر معنوی، مردم سخاوتمند عراق با

۱. محمدباقر مجلسی، همان، ج ۲، ص ۹۹.

جان و دل و از عمق وجود، بدون هیچ منتی و با افتخار در خدمت زائران هستند و انواع و اقسام غذاها را حتی با اصرار و التماس، بذل و بخشش می‌کنند؛ ولی باید مراقب بود که غذا به اندازه نیاز برداشته شود تا هم از اسراف و حیف و میل‌ها جلوگیری شود و هم پُر خوری صورت نگیرد؛ به‌ویژه آنکه زائر در سفر معنوی گام برداشته است و پُر خوری، قلب را می‌میراند. پیامبر گرامی ﷺ می‌فرمایند:

لَا تُمِثُوا الْقُلُوبَ بِكَثْرَةِ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ فَإِنَّ
الْقُلُوبَ تَمُوتُ كَالزُّرُوعِ إِذَا كَثُرَ عَلَيْهَا الْمَاءُ.^۱

دل را به زیادی در خوردن و نوشیدن
نمیرانید؛ زیرا دل می‌میرد؛ همان‌طور که
اگر آب زیاد در زراعت رود، از بین می‌رود.

امام صادق علیه السلام در مسیر کربلا بودند که غذای
خوش‌آب‌ورنگی برای حضرت آوردند. ایشان
نپذیرفتند و فرمودند: «مگر چه خبر است؟ مگر
داریم به عروسی می‌رویم؟ غذای عزادار
بیاورید.»

۱. همان، ج ۶۳، ص ۳۳۱.

امام صادق علیه السلام فرمودند:

بَلَّغْنِي أَنْ قَوْمًا إِذَا زَارُوا الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ
حَمَلُوا مَعَهُمُ السُّفْرَ فِيهَا الْحَلَاوَةُ وَالْأَخْبِصَةُ وَ
أَشْبَاهَهَا لَوْ زَارُوا قُبُورَ أَحِبَّائِهِمْ مَا حَمَلُوا ذَلِكَ.^۱

به من خبر رسیده است گروهی وقتی
حسین علیه السلام را زیارت می کنند، سفره هایی به
همراه خود می برند که شیرینی و حلواها و
امثال آنها در آن حمل شده است؛
در صورتی که اگر قبور محبانشان را زیارت
می کردند چنین غذاهایی با خود نمی بردند!

امام صادق علیه السلام به برخی اصحابشان فرمودند: «آیا
به زیارت قبر اباعبدالله علیه السلام می روید؟» گفتند: بله.
حضرت فرمودند: «برای این سفر، سفره
برمی دارید؟» عرض کردند: بله. حضرت فرمودند:
«یقیناً اگر به زیارت قبور پدران و مادراتان می رفتید،
چنین نمی کردید.» عرض کردند: پس چه چیزی
بخوریم؟ فرمودند: «شیر و نان.»^۲

۱. محمدبن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، من لایحضره
القیه، همان، ج ۲، ص ۲۸۱؛ جعفر بن محمد بن قولویه،
همان، ص ۱۳۰.

۲. همان.

در روایت دیگر، امام صادق علیه السلام فرمودند: «زیارت بروید، بهتر است از اینکه به زیارت نروید و زیارت نروید، بهتر است از اینکه به زیارت بروید!» راوی می‌گوید که محضر مبارکش عرض کردم: کمر من را شکستید با این کلام. حضرت فرمودند:

به خدا قسم یکی از شما وقتی به زیارت قبر پدرش می‌رود، غمگین و اندوهناک می‌رود؛ ولی به زیارت قبر مطهر آن حضرت می‌روید در حالی که با خود سفره‌ها می‌برید! نه؛ این طور نباید به زیارت آن جناب بروید؛ بلکه زیارتش کنید با حالی افسرده و حزین و گرفته.^۱

نشان دادن جلوه‌های زیبای محبت و حس برادری دینی براساس آموزه‌های دینی، انسان به حقیقت ایمان نمی‌رسد مگر اینکه برادر دینی خود را دوست داشته باشد و وسیله راحتی و آرامش او را فراهم کند. از آداب پیاده‌روی اربعین، «نشان دادن محبت و احساس برادری دینی» است. باید این

۱. جعفر بن محمد بن قولویه، همان، ص ۱۳۰.

محبت و برادری در دل عزاداران امام حسین علیه السلام باشد و در رفتارهایشان دیده شود. البته اینکه این محبت چگونه باید در ابعاد و موقعیت‌های مختلف اجرا شود، به ذوق و سلیقه افراد بستگی دارد. اسلام تمام مسلمان‌ها را در حکم یک خانواده می‌داند و همه را خواهر و برادر یکدیگر خطاب می‌کند و مسلمانان نیز از هر نژاد و قبیله و دارای هر زبان و هر سن و سالی، با یکدیگر احساس عمیق برادری می‌کنند؛ هرچند یکی در شرق جهان زندگی کند و دیگری در غرب. اگر روایات ما بر کمک به برادران دینی تأکید، و بی‌توجهی به آن را نکوهش کرده‌اند، از آن روست که درباره حق و حقوق برادران دینی خود کوتاهی نکنیم. امام صادق علیه السلام می‌فرمایند:

مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يَخْذُلُ أَخَاهُ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَيهِ
نُصْرَتِهِ إِلَّا خَذَلَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ.^۱

هرگاه مؤمنی بتواند برادر خود را یاری رساند، اما کمکش نکند، خداوند در دنیا و آخرت او را تنها گذارد.

۱. محمدباقر مجلسی، همان، ج ۷۱، ص ۳۱۲.

تقویت مشترکات

پیاده‌روی اربعین به سمت کربلا، بزرگ‌ترین اجتماع شیعیان در جهان است. این رویداد، فرصت بسیار خوبی برای تعامل و ارتباط‌گیری شیعیان با یکدیگر است. بهتر است هموطنانمان در این سفر، از این فرصت چندروزه برای تقویت مشترکات بین یکدیگر استفاده کنند و برخی مسائل را که ممکن است باعث اختلاف و سوءتفاهم بشود، رعایت کنند. خداوند در قرآن می‌فرماید:

ای مردم! ما شما را از یک مرد و زن آفریدیم و شما را تیره‌ها و قبیله‌ها قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید. گرامی‌ترین شما نزد خداوند با تقواترین شماست.^۱

یادمان نرود که همه ما انسان هستیم و از نظر خدا هیچ‌کس بر دیگری برتری ندارد. عرب و عجم و فارس و تُرک و کرد، همگی مثل هم هستیم و در این ایام، کنار هم به عشق امام حسین علیه السلام جمع شده‌ایم. این تعاریف قرآنی وقتی

۱. حجرات (۴۹)، آیه ۱۳.

پای سفره امام حسین علیه السلام شکل بگیرد، می تواند تمام دام‌های شیاطین را بی اثر کند؛ زیرا همگی هدف واحد داریم و اربعین، میعادگاه عاشقان حسین علیه السلام است.

قناعت به غذای میزبان

عرب‌ها احترام ویژه‌ای برای مهمان قائل هستند و در پذیرایی‌هایشان می‌کوشند به قول ما، برای مهمانشان سنگ تمام بگذارند. شما هم به‌عنوان مهمان باید آداب مهمان و مهمانی را رعایت کنید. اگر غذا یا خوراکی به شما تعارف کردند که باب میلان نبود، با احترام و تشکر آن را رد کنید. رفتارتان طوری نباشد که میزبانان تصور کند برای زائر امام حسین علیه السلام کم گذاشته است یا بی‌احترامی تلقی کند.

صَفْوَان بن یحیی گوید: عبدالله بن سنان به خانه‌ام آمد و گفت: «آیا در خانه، چیزی برای خوردن داری؟» گفتم: آری. سپس یک درهم به پسر دادم و او را فرستادم که گوشت و تخم مرغ بخرد. عبدالله گفت: «پسرت را کجا فرستادی؟» موضوع را به او گفتم. عبدالله گفت: «او را باز

گردان، او را باز گردان! روغن در خانه داری؟»
گفتم: آری. گفت: «همان را بیاور؛ زیرا از امام
صادق علیه السلام شنیده‌ام که می‌فرمایند: هلاک است
مردی که آنچه را جلوی برادرش می‌گذارد، ناقابل
شمارد! و هلاک است مردی که آنچه را برادرش
جلوی او می‌گذارد، ناقابل شمارد.»^۱

دعا برای میزبان

از آداب خوب برای تقویت دوستی بین ما
ایرانی‌ها (به‌عنوان مهمان) و عراقی‌ها (به‌عنوان
میزبان) قدردانی است.

مجلس مهمانی با الگوی اسلامی، که محل
گردهمایی مؤمنان بر پایهٔ عطف و مهربانی
است، طبق روایات مورد توجه فرشتگان الهی و
مایهٔ فخر و مباهات خداوند بر ملائکه است. در
چنین بزمی، به هر میزان که میزبان و مهمان به
رعایت معیارهای دینی و اخلاقی التزام نشان
دهند، از رحمت و غفران الهی برخوردار خواهند
شد. در چنین مجلسی، که امید اجابت دعا

۱. محمدباقر مجلسی، همان، ج ۲۲، ص ۸۱.

می‌رود، مهمانان به دعا برای میزان توصیه شده‌اند. این ادب، هم نمایان‌گر قدرشناسی از زحمات میزبان است و هم او و دیگران را به ادامه این رفتار نیکو ترغیب و تشویق می‌کند.

بی‌شک، مؤمنان به دعای خیر در حق یکدیگر نیازمندند و از آنجاکه در دعا به حال دیگران، امید اجابت بیشتری می‌رود، توجه به این امر خود می‌تواند محرکی قوی برای گرد آمدن مؤمنان به مناسبت‌ها و بهانه‌های مختلف باشد.

جابر بن عبدالله انصاری نقل می‌کند که ابو‌هیثم بن تیهان، پیامبر اکرم ﷺ و جمعی از اصحاب را به مهمانی دعوت کرد. در ضمن آن مهمانی، حضرت لزوم دعا برای میزبان را این‌گونه به حاضران تذکر فرمودند:

إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا دَخَلَ بَيْتَهُ فَأَكَلَ طَعَامَهُ وَ شَرِبَ شَرَابَهُ، فَدَعَوْ لَهُ، فَذَلِكَ إِثَابُهُ.^۱

۱. سلیمان بن اشعث سجستانی، سنن ابی داود، بیروت، داراحیاء السنه، ج ۳، ص ۳۶۸؛ مسلم بن حجاج نیسابوری، صحیح مسلم، تحقیق محمد فواد الباقی، قاهره، دارالحدیث، ۱۴۱۲ق، ج ۳، ص ۱۶۱۵.

هرگاه کسی به خانه کسی می‌رود و از طعام و شراب او میل می‌کند، برای او دعا کند؛ این خود، پاداش دادن به اوست.

دعا برای میزبان در سیره سایر معصومان علیهم‌السلام نیز به بیانات مختلف روایت شده که نشانه اهمیت آن در سبک مهمانی اسلامی است. ابی‌عبدالله سمان چنین نقل می‌کند که طعامی را نزد امام صادق علیه‌السلام بردم و آن حضرت با من تناول کرد. وقتی خوردن طعام به پایان رسید، حضرت فرمود: «الحمد لله!» سپس به من فرمود:

أَكَلْتَ طَعَامَكَ الْأَبْرَارُ وَصَلَّتْ عَلَيْكَ الْمَلَائِكَةُ
الْأَخْيَارُ.^۱

طعام تو را نیکان خوردند و فرشتگان برگزیده الهی بر تو درود فرستادند.

از این روایت و روایات مشابه، استفاده می‌شود که میزبان، علاوه بر دعای مهمان، از دعای فرشتگان مقرب الهی و خاصان درگاه حق نیز که در اجابتش کمترین تردیدی نیست،

۱. احمدبن محمدبن خالد برقی، المحاسن، تحقیق جلال‌الدین محدث، قم، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱ق، ج ۲، ص ۴۳۹.

برخوردار خواهد بود و این خود، برترین بشارتی است که نیم‌نگاهی به آن، در ترغیب و تحریص مؤمنان به اقامه سنت مهمانی نقش فوق‌العاده مهمی دارد. نکته دیگری که تلویحاً از توصیه به دعای مهمان و بشارت به دعای فرشتگان استنباط می‌شود، اینکه فضای حاکم بر مجالس مهمانی مؤمنان، باید معنوی و روحانی باشد و از هر آنچه شائبه گناه و معصیت دارد، خالی و عاری باشد. دعای فرشتگان، درحقیقت پاداش نقد و این جهانی خداوند به میزبان است و بی‌شک، کسی مشمول این عنایت ویژه می‌شود که در طریق بندگی حق گام بردارد. در کتاب الکافی آمده است:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا طَعِمَ عِنْدَ أَهْلِ بَيْتٍ قَالَ
لَهُمْ طَعِمَ عِنْدَكُمْ الصَّائِمُونَ وَ أَكَلَ عِنْدَكُمْ
الْأَبْرَارُ وَ صَلَّتْ عَلَيْكُمْ الْمَلَائِكَةُ الْأَخْيَارُ.^۱

هرگاه پیامبر اکرم ﷺ در خانواده‌ای مهمان می‌شد و طعام می‌کرد، به ایشان می‌فرمود:
«روزه‌داران نزد شما اطعام شدند و نیکان از

۱. محمدبن یعقوب کلینی، همان، ج ۶، ص ۲۹۴.

سفرهٔ طعام شما تناول کردند و فرشتگان
برگزیدهٔ خداوند بر شما درود فرستادند.»

پرهیز از زیاد ماندن در مهمانی

پیامبر خدا ﷺ می فرماید: «مهمانی، سه روز
است و بیشتر از آن، صدقه‌ای است که به مهمان
داده می‌شود. هیچ‌یک از شما چندان نزد برادرش
نماند که او را به گناه بیندازد.» گفته شد: ای
پیامبر خدا! چگونه او را به گناه می‌اندازد؟
فرمودند: «تاجایی که چیزی برایش نماند که برای
او خرج کند.»^۱

پرهیز از تعارف کردن در خوردن غذا

تعارف کردن در فرهنگ فارسی، نشانهٔ احترام و
رفتاری پسندیده است؛ اما باید گفت که
تعارف کردن فقط در فرهنگ ایرانی و برای
جماعت ایرانی کاربرد دارد.

امام صادق علیه السلام می فرماید:

هرگاه برادرت به تو گفت: بخور، حتماً بخور
و او را مجبور نکن که قَسَمَت بدهد؛ زیرا او

۱. همان، ج ۶، ص ۲۸۳.

با تعارف کردنت به خوردن غذا، می خواهد
به تو احترام بگذارد.^۱

همچنین آن حضرت فرمودند:

محبّت شخص به برادرش، از خوب
خوردنش از غذای او دانسته می شود. من
خوش دارم که شخص مهمان، از غذای من
بخورد و خوب [و به اندازه] بخورد. با این
کار، مرا خوشحال می کند.^۲

نشستن در مکان مورد نظر صاحب خانه

وظیفه دیگر مهمان هنگام ورود به خانه میزبان، این
است که تا وقتی میزبان برای نشستن او محلی را
تعیین نکرده است، صبر کند و خود بلافاصله در هر
جای منزل نشیند. امام باقر علیه السلام در این باره فرمودند:

هرگاه یکی از شما به خانه برادرش وارد
شد، هر جا صاحب خانه گفت، همان جا
بنشیند؛ زیرا صاحب خانه به وضع اتاق خود
از مهمان آشناتر است.^۳

۱. حسین بن محمدتقی نوری، همان، ج ۱۶، ص ۲۴۳.

۲. قاضی نعمان مغربی، دعائم الاسلام، قم، دارالمعارف،
۱۳۸۳ق، ج ۲، ص ۱۰۷.

۳. حسین بن محمدتقی نوری، همان، ج ۱۴، ص ۳۷.

از آنجاکه گاهی خانواده میزبان نیز هنگام مهمانی دادن در خانه حاضرند و در پذیرایی از مهمانان کمک می‌کنند، محل نشستن مهمانان در راحتی و آرامش آنان برای رفت و آمد و انجام تدارکات لازم اثر فراوانی دارد. از این رو، چون میزبان آگاه‌تر از مهمان به موقعیت خانه خویش است، لازم است که مهمان محل نشستن را از او بپرسد و اجازه بخواهد.

تبعیت از میزبان

از رفتارهای شایستهٔ مهمان در مدتی که در منزل میزبان به سر می‌برد، تبعیت و فرمان‌برداری از اوست. این دستور شرع اسلام نیز از آن روست که میزبان، زحمت کمتری را متحمل شود. میزبان، از وضعیت و امکانات مادی و معنوی خود برای پذیرایی از مهمان آگاه است؛ از این رو مهمان باید مراعات حال او را بکند و با درخواست‌های بیجا او را به زحمت نیندازد. گاه مشاهده می‌شود که مهمان، درخواست‌های بیجا از میزبان دارد و از او می‌خواهد که او را به فلان جای دیدنی شهر ببرد یا فلان غذا را برایش درست کند که این

مسئله از نظر اخلاقی و شرعی درست نیست. در روایت آمده است که پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: یا علی! هشت طایفه‌اند که اگر اهانت شوند، نباید ملامت و سرزنش کنند مگر خودشان را؛ کسی که بدون دعوت به سر سفرهٔ طعامی برود؛ کسی که به صاحب‌خانه امر کند و...^۱

اهمیت تبعیت از میزبان، تا آنجاست که مهمان از روزهٔ مستحبی گرفتن بدون اجازهٔ صاحب‌خانه منع شده است. امام صادق ﷺ از حضرت رسول اکرم ﷺ نقل می‌کنند که ایشان فرمودند: «هرکس بر قومی مهمان شد، بدون اجازهٔ صاحب‌خانه روزهٔ مستحبی نگیرد.»^۲

رعایت حریم میزبان

خانهٔ میزبانان محترم عراقی، فقط محل استراحت چندساعته یا چندروزهٔ ماست و نه بیشتر. از دیگر وظایف ایرانی‌ها به‌عنوان مهمان، از زمان ورود به منزل میزبان، نگاه‌داشتن چشم از محرّمات

۱. محمدباقر مجلسی، همان، ج ۷۲، ص ۴۴۴.

۲. محمدبن یعقوب کلینی، همان، ج ۴، ص ۱۵۱.

است که شامل موارد زیر است: چشم نگه‌داشتن از تجسس و وارسی قسمت‌های مختلف منزل میزبان، چشم نگه‌داشتن از نامحرم و امور دیگر. به هر حال، ممکن است خانواده میزبان برای عرض ادب حاضر شوند و براساس درجه آشنایی و خویشاوندی، با پوششی متفاوت از بیرون منزل، در برابر مهمان نمایان شوند؛ از این رو وظیفه مهمان، چشم‌پاکی در برابر همسر، دختر و خانواده میزبان است. همچنین، باید از قسمت‌های منزل، که اندرونی و حریم خصوصی شمرده می‌شود و متعلق به خانواده میزبان است، چشم را نگه داشت. امیر مؤمنان، علی علیه السلام فرمودند:

خداوند به مسیح علیه السلام وحی کرد که به بنی اسرائیل بگو: در هیچ خانه‌ای از خانه‌های [بندگان] من وارد نشوید، مگر با چشم‌های خاشع و به‌زیرافتاده، قلوب پاک و طاهر، دست‌های امین و پاک و به بنی اسرائیل خبر بده که من دعای هیچ کس از بندگانم را که ظلمی بر گردنش باشد، اجابت نمی‌کنم.^۱

۱. مسعود بن عیسی ورام بن ابی فراس، تنبیه الخواطر، قم،

مکتبه الفقیه، ۱۴۱۰ق، ج ۱، ص ۶۳.

پرهیز از تجسس

از دیگر وظایف مهم مهمان در زمانی که در منزل میزبان حضور دارد، پرهیز از تجسس در امور خصوصی میزبان است. به هر حال، میزبان عراقی به ما اعتماد کرده و ما را به منزل خود دعوت کرده است. در برابر این اعتماد و لطف او، ما هم باید مراقب رفتار و کردار خود باشیم. در مهمانی‌هایی که ممکن است چند روز طول بکشد، گاه پیش می‌آید که مهمان احساس صمیمیت بیش از اندازه می‌کند و بدون اجازه میزبان به قسمت‌های گوناگون منزل او می‌رود یا از امور خصوصی میزبان و خانواده‌اش می‌پرسد و می‌کوشد از نحوه زندگی و درآمد آنان و روابط خانوادگی، کاری و... آگاهی یابد و چه بسا با این پرسش‌ها سبب آزرده‌گی میزبان شود.

شرع مقدس اسلام به طور کلی، چه مهمان و چه غیر او را از تجسس در امور خصوصی دیگران نهی کرده است. مهم‌ترین دلیل حرمت تجسس در امور شخصی دیگران، آیه دوازده سوره حجرات است:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ
بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا (حجرات: ۱۲).

ای کسانی که ایمان آورده اید، از بسیاری از
ظن‌ها و گمانه‌زنی‌ها پرهیزید؛ همانا
بعضی از ظن‌ها گناه هستند و تجسس
نکنید.

پیامبر اکرم ﷺ در روایتی می‌فرمایند:

از عیوب و اسرار پنهانی مؤمنین جست‌وجو
نکنید؛ زیرا هرکس از عیوب مردم تجسس
کند، خداوند نیز از عیوب او تجسس
می‌کند و هرکس خداوند از عیوبش تجسس
کند، مفتضح و بی‌آبرو خواهد شد؛ اگرچه
در گوشه‌خانه‌اش لغزشی کرده باشد.^۱

رازداری

وظیفه ما به‌عنوان مهمان شایسته، رازداری و
حفظ اسرار میزبانان عزیز است. یادمان باشد
وقتی مهمان وارد خانه میزبان می‌شود، خواسته یا
ناخواسته، از نحوه زندگی میزبان و خانواده‌اش،
سطح زندگی و مشکلاتشان آگاه می‌شود. شرع

۱. محمد محمدی ری‌شهری، میزان الحکمة، قم،

دارالحدیث، ۱۳۸۴، ج ۳، ص ۲۲۰۸.

اسلام در اینجا به رازداری توصیه می‌کند. وقتی مهمان بر اسرار میزبان آگاه شد، اجازه خارج کردن اطلاعات و سخن‌گفتن از اسرار، سطح زندگی و مشکلات میزبان و خانواده‌اش را ندارد. پیامبر اکرم ﷺ کسانی را که در مجالس دوستان و آشنایان حضور می‌یابند و از مسائل خصوصی آنان مطلع می‌شوند، به رازداری توصیه می‌کنند و می‌فرمایند:

در مجلس‌ها امانت‌دار باشید؛ فاش کردن راز برادرت خیانت است. از این کار دوری کن و از نشست‌های عشیره‌ای بپرهیز.^۱

دستور ندادن به میزبان

از نکات مهم در این سفر، آن است که غرور نداشته باشیم و خودمان را برای کسانی که از ما پذیرایی می‌کنند، جدی نشان ندهیم و صمیمی باشیم. اخلاصی که مردم عراق در پذیرایی از زائران اربعین دارند، وصف‌نشدنی است. هرگز به خادم‌ان حرم نگوید: «اینجا با پول ما ساخته

۱. محمدباقر مجلسی، همان، ج ۷۷، ص ۸۹.

شده است» و به کسانی که با جان و دل برای پذیرایی از شما وقت می‌گذارند، دستور ندهید. تشکر از میزبان را هم فراموش نکنید. برای تشکرکردن، می‌توانید از کلمهٔ «مَشکور» استفاده کنید. درست است که در مسیر پیاده‌روی کفش‌هایتان را رایگان واکس می‌زنند و ماساژتان می‌دهند؛ اما اجازه دهید این خدمات برای کسانی باشد که واقعاً به آن نیاز دارند. برای تفریح از این خدمات استفاده نکنید. به‌جای «چای ایرانی» از «چای عراقی» بنوشید و از پذیرایی موکب‌های عراقی استفاده کنید. در این چند روز سفر، ایرانی‌بودنتان را فراموش کنید و در «امت واحدهٔ اربعینی» حل شوید.

رعایت نظافت

اگر توریستی را در کشورتان ببینید که زباله‌ای را در معابر و خیابان می‌ریزد، چه حسی به شما دست می‌دهد؟ توصیهٔ مهم در زمینهٔ مسائل رفتاری، این است که از آلوده کردن محیط زیست کشور عراق جداً پرهیزید. زباله‌ها را به‌هیچ‌وجه

روی زمین نریزید. کثرت جمعیت زائران، جنگ‌زدگی کشور عراق، وضعیت نامساعد محیط زیست این کشور، به‌طور طبیعی زمینه بروز برخی مشکلات و نارسایی‌های بهداشتی را فراهم می‌کند؛ از این رو هر زائری ضمن اهتمام به حفظ بهداشت فردی، باید از هرگونه اقدامی که موجب آلودگی محیط پیرامون می‌شود مانند: ریختن زباله و آشغال در مسیر سفر و جاده پرهیزد؛ زیرا امام رضا علیه السلام می‌فرمایند: «مِنْ أَخْلَاقِ الْأَنْبِيَاءِ التَّنْظُفُ»^۱ پاکیزگی از اخلاق انبیاست.»

در این روزها به‌دلیل حجم زیاد زائر، حفظ بهداشت و پاکیزگی شهر، کار سختی است و نیروهای شهرداری پیوسته در حال نظافت معابر و خیابان‌ها هستند. بهتر است ما حق مهمانی خود را ادا کنیم و به‌عنوان زائر، نظافت شهری را به‌اندازه وظیفه خود رعایت کنیم و مراقب نظافت شهر میزبانمان باشیم.

۱. همان، ج ۵، ص ۵۶۷.

احترام به سلیقه میزبان

مهمان، حیب خدا و عزیز خلق است؛ اما وقتی پا به خانه‌ای می‌گذارد، باید به آداب خانه و رسوم اهل آن، مؤدب و مقید باشد. هرچه هم عزیز باشد، باز نباید در خانه میزبان، به رسم خویش رفتار کند. نباید سلیقه خود را به صاحب‌خانه تحمیل کند. نباید به‌گونه‌ای رفتار کند که میزبان دچار عذاب و حتی تکلف شود. به سفره‌ای که میزبان به عشق و احترام او پهن می‌کند، نباید اشکال بگیرد.

رعایت حریم شخصی

اگر برای ثبت لحظه‌های سفر اربعین با خودتان دوربین برده‌اید، حواستان به مکان‌ها و صحنه‌هایی باشد که از آن می‌خواهید عکس بگیرید. بهتر است از هر سوژه و مکانی عکس نگیرید! به‌طور قطع، خود شما نیز دوست ندارید وقتی با خانواده‌تان نشسته‌اید، عکاس ناشناسی از شما عکس بگیرد یا وقتی در مکان عمومی خواب هستید، اگر متوجه شوید که کسی در

چنین موقعیتی از شما عکس می‌گیرد، ناراحت می‌شوید. پس این نکات را دربارهٔ دیگران هم رعایت کنید؛ به‌ویژه در عکس گرفتن از زنان مراقب باشید که خدای نکرده برخورد یا نزاعی پیش نیاید.

دعوت از میزبانان به ایران

سعی کنید با زوار دیگر کشورها، به‌ویژه با صاحبان مواکب یا خانه‌ای که مهمان آنها شده‌اید، ارتباط بگیرید. شمارهٔ موبایل یا ایمیل از آنها بگیرید و شمارهٔ خودتان را به آنها بدهید تا بعد از این سفر هم تعاملات و دوستی‌ها ادامه داشته باشد. آنها را به شهر، و اگر امکانش را دارید، به خانهٔ خودتان دعوت کنید و رسم میزبانی را ادا کنید. مخصوصاً اگر ساکن شهرهایی مثل: تهران، قم، مشهد یا حتی شیراز و اصفهان هستید و امکان پذیرایی از آنها را دارید، حتماً آنها را دعوت کنید. گاهی دوستی‌های محکمی در این‌گونه روابط شکل می‌گیرد و دو طرف می‌توانند کمک‌های زیادی به یکدیگر

کنند. این اُلفت و دوستی مخصوص شیعیان
زمان ظهور است.

پرهیز از سخنان ناشایست

این نکته را فراموش نکنیم که بسیاری از عراقی‌ها
زبان فارسی را بلد هستند و متوجه صحبت‌ها و
منظور ما می‌شوند. ممکن است برخی سخنان ما
موجب ناراحتی و سوءتفاهم بشود. یادمان نرود
هریک از ما نماد و نمایندهٔ مردم ایران هستیم.

احترام به خدمت‌گزاران در موبک‌ها

میزبانان عزیز عراقی، ممکن است از طبقات
مختلف باشند. فقیر و غنی در این ایام در حد
وسعشان، می‌کوشند به زائران خدمت کنند.
یادمان باشد که احترام به همهٔ انسان‌ها در هر
درجه‌ای که باشند، هیچ فرقی نباید داشته باشد؛
به‌ویژه در این سفر. پس مهمان هر حسینیه و
موبکی که باشیم، شایسته است که به آنها احترام
بگذاریم.

از خودگذشتگی

حادثه عاشورا با ایثار، از خودگذشتگی و فداکاری عجین شده است و شهدای کربلا از ارزشمندترین سرمایه یعنی جانشان، در راه خدا و بقای مکتب اسلام گذشتند و مصداق بارز این آیه شریفه قرار گرفتند: «وَيُؤْتُونَ عَلَي أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ... (حشر: ۹)؛ و آنان را بر خود ترجیح می‌دهند؛ اگرچه خودشان را نیاز شدیدی باشند.»

از این رو، زینده است که زائر حسینی در این سفر با تأسی از سیدالشهدا علیه السلام، این فضیلت اخلاقی را ظهور و بروز ببخشد و سال‌خوردگان، بزرگ‌ترها، بانوان و بچه‌ها را در صف‌های توزیع غذا، سوارشدن بر وسایل نقلیه، مکان‌های عبادت، زیارت و صف‌های جماعت و مانند این‌ها مقدم بدارد.

سبقت در خوبی‌ها

اگر بخواهیم سفر اربعین را با حج بسنجیم، باید بگوییم اربعین همچون یک حج بزرگ است با همان مقیاس حج نسبت به نماز.

در سفر، رسیدن به مقصد شرط است و هرکس

برای رسیدن عجله دارد و از هر ابزار و وسیله ممکن که با سرعت بیشتر و زمان کوتاه‌تر فرد را به مقصد برساند، بهره گرفته می‌شود؛ اما در سفر اربعین، به محض اینکه از منزل خارج می‌شوی، به مقصود رسیده‌ای؛ مخصوصاً از نجف که راه می‌افتی، گویی در مقصد هستی. وقتی به اقیانوس پیوستی، تو هم اقیانوس می‌شوی؛ فرقی ندارد کجای اقیانوس باشی. همان‌گونه که در فراق، شوری است که در وصال نیست، در مسیر هم لذتی است که در رسیدن نیست.

در اربعین، رسیدن بی‌معناست. کل مسیر، بین‌الحرمین است. از مرز مهران که وارد کشور عراق می‌شوی، به فاصله اندک، شهر کوچکی هست که در آنجا دیوارنوشته‌ای نظر هر بیننده‌ای را به خود جلب می‌کند. جمله‌ای کوتاه، پُر معنا و عمیق: «حُبِّ الْحُسَيْنِ يَجْمَعُنَا.» امام حسین علیه السلام محور تمام شیعیان است و در بحث اظهار محبت و عشق به اباعبدالله علیه السلام هرکس گوی سبقت را از دیگری می‌رباید و به آن افتخار می‌کند.

همان‌گونه که در حج تمام مسلمین، چه شیعه

و سنی و چه مذاهب و اقلیت‌های دیگر اسلامی حضور پُرشور دارند، در اربعین نیز همه شیعیان آرزومند حضورند یا حاضرند و چه حج بزرگی!

رعایت حریم

اسلام، به‌عنوان آخرین دین آسمانی و کامل‌ترین ادیان الهی، آموزه‌هایی دارد که به‌طور طبیعی تمام آنها دارای حکمت و مصلحت است و خداوند برای رشد و تعالی بشر و صلاح او وضع کرده که حکمت، از ویژگی‌های بارز اوست. اگر انسان به حکیم‌بودن خداوند ایمان داشته باشد، در مقابل اوامر و نواهی او سر تعظیم فرود می‌آورد و با جان و دل، آنها را می‌پذیرد؛ در برابر انجام‌دادن آن فرمان‌ها چون و چرا نمی‌کند و آن را عملی می‌سازد؛ زیرا پشتوانه آن، حکمت و علم بی‌نقص و حقیقی است. بخش وسیعی از دستورهای الهی، شامل سنت و احادیث نبی اکرم ﷺ و ائمه اطهار علیهم‌السلام است؛ از این رو نباید توقع داشته باشیم که هرگاه سخن از احکام الهی به میان می‌آید، همه در قرآن باشد. اگر قرآن فقط

این آیه بود که «أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ...» (نساء: ۵۹)، برای مدعای ما کفایت می‌کرد؛ زیرا اطاعت از پیامبر ﷺ، هم‌ردیف اطاعت از خداست و خود پیامبر ﷺ نیز بارها مردم را به اطاعت از اهل بیت علیهم‌السلام فراخوانده که نمونه روشن آن حدیث ثقلین است. از آموزه‌های دینی که در واقع از مسائل اجتماعی اسلام به شمار می‌آید و در اربعین حسینی می‌باید رعایت شود، بحث رعایت حریم محرم و نامحرم است. در تعاملات و صحبت‌هایتان، مراقب روابط محرم و نامحرم باشید. اگر خانم هستید، در ارتباط با آقایان، به‌ویژه مغازه‌داران، عفت و حیا را فراموش نکنید. اگر مرد هستید نیز مراقب رفتارتان با زنان عرب باشید. نحوه ارتباط زنان و مردان در عراق، کمی متفاوت با عرف جامعه ایرانی است.

کمک به دیگر زائران

اگر بین راه، زائران پیاده‌ای را دیدید که وامانده و خسته شده‌اند و از شما کمک می‌خواهند، هرگز از کمک کردن به آنها دریغ نکنید و تا می‌توانید،

در کمک به آنها اهتمام ورزید. توصیه اکید علما و بزرگان، این است که مبادا زائران سیدالشهدا علیه السلام را سبک بشمارید و به آنها بی‌اعتنایی کنید. ابوهارون نقل می‌کند:

من خدمت امام صادق علیه السلام بودم. امام علیه السلام به جمعیتی که نزد ایشان بودند، فرمودند: «شما را چه شده است که ما را تحقیر می‌کنید؟» از میان جمعیت، مردی از اهل خراسان برخاست و گفت: پناه می‌بریم به خدا از اینکه ما به شما یا به چیزی از امر شما استخفاف کنیم و آن را کوچک شماریم. امام علیه السلام فرمودند: «آری؛ تو خودت یکی از آنانی هستی که سبک شمردی و خوار کردی مرا!!» آن مرد گفت: به خدا پناه می‌برم که من شما را خوار کرده باشم. امام علیه السلام فرمودند: «وای بر تو! وقتی نزدیک جحفه بودیم، آیا نشنیدی که فلان کس به تو گفت: مرا به اندازه یک میل راه سوار کن، به خدا سوگند من از پیمودن راه خسته شدم. به خدا قسم، تو سر به سوی او بلند نکردی و او را سبک شمردی. هرکه مؤمنی را خوار کند، ما را خوار کرده و حرمت ما را تباه کرده است.»^۱

۱. محمدبن حسن حر عاملی، وسائل الشیعه، قم، مؤسسه

آل‌البیت علیهم السلام، ۱۴۰۹ق، ج ۸، ص ۲۹۵.

رعایت عدالت در گرفتن امکانات

زمان اسکان در موکب‌ها، فقط دغدغه خود را نداشته باشید. بکوشید در گرفتن امکانات خواب مثل پتو و تشک، عدالت را رعایت کنید و دغدغه بقیه زوار را هم داشته باشید. مخصوصاً در بعضی موکب‌ها ممکن است تعداد پتوها محدود باشد و برخی زوار که دیرتر از بقیه تصمیم به استراحت گرفتند، بدون پتو و امکانات رفاهی بمانند. اگر شما بیشتر از دیگران و بیش از حد معمول پتو بردارید، مدیون آنها می‌شوید.

رعایت حال دیگر مهمانان اربعین

در پیاده‌روی اربعین، زائر با ازدحام جمعیت، محدودیت‌های مکانی برای استراحت، نداشتن وقت مشخص برای خواب و بیداری و ... روبه‌رو خواهد بود. از این‌رو، باید مراقب باشد وقتی به مکان‌های استراحت وارد می‌شود، با سروصدا کردن، بلند حرف زدن و...، اسباب آزار و اذیت و مزاحمت را برای زائران خسته راه فراهم نکند؛ زیرا پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله در بیانی فرمودند:

مَنْ آذَى مُؤْمِنًا فَقَدْ آذَانِي وَ مَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى
اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ ...

هرکه مؤمنی را بیازارد، مرا آزار داده است و
هرکه مرا بیازارد، خدای عزوجل را آزار داده
است.^۱

لزوم تقیه

از راهبردهای این حرکت بزرگ و جهانی، حفظ
آرامش است. یادمان باشد نباید حرفی بزنیم که
آرامش این حرکت میلیونی را به هم بزنیم.

خواسته امامان معصوم علیهم السلام را اجابت کنیم. امام
صادق علیه السلام می فرماید: «وَيَلْزَمُكَ التَّقِيَةُ الَّتِي قِوَامُ دِينِكَ
بِهَا؛^۲ بر تو لازم است که تقیه را رعایت کنی.»

تقیه یعنی اینکه مراقبت کنیم حرفی نزنیم که
خیلی ها را آزار دهد و کاری نکنیم که صدمه
بینیم و مراقب باشیم که این آرامش، به طور کلی
در جامعه اسلامی حفظ شود.

باید در این مسیر، از هر چیزی که نهی
شده ایم، ورع داشته باشیم و در مسیر زیارت

۱. محمدباقر مجلسی، همان، ج ۶۴، ص ۷۲.

۲. جعفر بن محمد بن قولویه، همان، ص ۱۳۰.

کربلا باید از خصومت پرهیزیم: «وَالْوَرَعُ عَمَّا نُهِيَ عَنْهُ وَالْخُصُومَةُ.»^۱ اینها آدابی است که برای این سفر ذکر شده است.

حرف آخر

حضور در مراسم معنوی و زیبای پیاده‌روی اربعین، که تجلی ارزش‌های الهی و عظمت سیاسی و اجتماعی شیعه است، توفیقی است که در طول سال، فقط یک‌بار نصیب انسان می‌شود و با توجه به دسته‌جمعی بودن سفر و همراهی با میلیون‌ها زائر، شایسته است آراسته به اخلاق اسلامی و انسانی شویم. این مراسم معنوی، ابعاد وسیع و برکات بی‌نظیری دارد. برای سختی‌هایی که زائر در این مسیر تحمل می‌کند، فضیلت بسیاری ذکر شده است و مسلمانان با این حرکت، ثابت می‌کنند هیچ سختی و مشقتی آنها را از مسیر اطاعت خدا و محبت به اولیای خدا منحرف نخواهد کرد. از بُعد سیاسی نیز هر زائر ایرانی، سفیر و نماینده جمهوری اسلامی ایران است. رفتار

۱. همان.

سفیر هر کشوری، نشان‌دهنده شخصیت و فرهنگ آن کشور است. هر زائری به‌عنوان سفیر جمهوری اسلامی ایران، می‌تواند نقش بسزایی در گسترش تشیع داشته باشد.

در این مسیر، باید بسیار مراقبت کنیم که این عشق و ارادت ما به اهل‌بیت علیهم‌السلام ابزار و بهانه‌ای به دست مغرضان و دشمنان نشود.

به خاطر بسپاریم در کشور میزبان، همه رفتار و شخصیت‌مان متناسب با شئونات و مزین به آداب و اخلاق اهل‌بیت علیهم‌السلام باشد؛ نوع پوشش، آراستگی، نظم و انضباط و دیگر رفتارهای فردی و اجتماعی مان.

خلاصه؛ بهترین توشه این سفر برای هرکس که در این راه گام می‌نهد، «تفکر»، «سکوت» و «اشک» است و بس! این سرمایه‌های بزرگ را که در جاهای دیگر و در زمان‌های دیگر به این خوبی به‌دست نمی‌آید، با شوخی و خنده و پُرگویی و غفلت از دست ندهیم.

پیشنهادها و ایده‌هایی برای پیاده‌روی اربعین

- شرکت در ختم جمعی قرآن (از مبدأ تا مقصد)؛
- ختم قرآن به نیابت پیامبران، معصومین علیهم‌السلام، امام خمینی رحمته‌الله و شهدا؛
- پیاده‌روی به نیابت امام خمینی رحمته‌الله و شهدا؛
- پیاده‌روی به نیابت شهدای مدافع حرم؛
- پیاده‌روی به نیابت رهبر معظم انقلاب دام‌تعالى؛
- تهیه عروسک‌های زیبا برای کودکان عراقی؛
- تهیه گل سر برای کودکان عراقی؛
- تهیه کتاب و بروشور به زبان‌های مختلف با موضوع دستاوردهای بین‌المللی اربعین؛
- راه‌اندازی کمپین در فضای اینستاگرام و دیگر شبکه‌های اجتماعی و موبایلی با هشتگ کمپین [Thanks Arbaeen Hosts](#) #تشکر از میزبانان اربعین؛
- بانی شدن برای ثبت نام زائر اولی‌ها؛
- خادم معنوی امام حسین رحمته‌الله شدن برای رسیدگی امور اجتماعی، به‌ویژه کمک به زائران کهنسال؛
- گرفتن عکس یادگاری با میزبانان عراقی و نشر آن در فضای مجازی بعد از بازگشت از سفر اربعین؛
- تهیه سوغات معروف ایران برای میزبانان عراقی.

کتابنامه

قرآن کریم.

شریف الرضی، محمد بن حسین. نهج البلاغه، تصحیح صبحی صالح، قم، هجرت، ۱۴۱۴ق.

ابن بابویه قمی (شیخ صدوق)، محمد بن علی. عیون اخبار الرضاؑ، تهران، جهان، ۱۳۷۸ق.

_____. ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، قم، رضی، ۱۳۸۶.

_____. من لایحضره الفقیه، تحقیق علی اکبر غفاری، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۱۳ق.

ابن قولویه، جعفر بن محمد. کامل الزیارات، تهران، پیام حق، ۱۳۷۷.

امینی، عبدالحسین. ادب الزائر، قم، زلال کوثر، ۱۴۲۴ق.

برقی، احمد بن محمد بن خالد. المحاسن، تحقیق جلال الدین محدث، قم، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱ق.

جمعی از نویسندگان، موبک کلمات، قم، اداره کل پژوهش های اسلامی رسانه، ۱۳۹۸.

حر عاملی، محمد بن حسن. وسائل الشیعه، قم، مؤسسه آل البيتؑ، ۱۴۰۹ق.

دربندی، فاضل. اسرار الشهاده، قم، طوبی محبت، ۱۳۹۷.

راوندی کاشانی، فضل الله بن علی. النوادر، تحقیق احمد صادقی اردستانی، قم، دارالکتاب.

سجستانی، سلیمان بن اشعث. سنن ابی داود، بیروت، داراحیاء السنه.

سقلاطونی، مریم و همکاران، ادب حضور، قم، اداره کل پژوهش های اسلامی رسانه، ۱۳۹۷.

طبرسی، حسن بن فضل. مکارم الاخلاق، قم، شریف رضی، ۱۴۱۲ق.

طوسی، محمد بن حسن. تهذیب الاحکام، نجف، چاپ حسن موسوی خراسان، ۱۳۷۸.

عروسی حویزی، عبدعلی بن جمعه. تفسیر نورالثقلین، قم، اسماعیلیان، ۱۴۱۵ق.

فیض کاشانی، محمد بن شاه مرتضی. تفسیر الصافی، تصحیح حسین اعلمی، تهران، مکتبه الصدر، ۱۴۱۵ق.

قمی، عباس. سفینه البحار، بیروت، مؤسسه الوفاء. _____ مفاتیح الجنان، تهران، نبوی، ۱۳۸۸.

کلینی، محمد بن یعقوب. الکافی، تحقیق علی اکبر غفاری، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ق.

مجلسی، محمدباقر. بحار الأنوار، تهران، اسلامیه، ۱۳۸۶.

محمدی ری شهری، محمد. میزان الحکمة، قم، دارالحديث، ۱۳۸۴.

مغربی، قاضی نعمان. دعائم الاسلام، قم، دارالمعارف، ۱۳۸۳ق.

نوری، حسین بن محمدتقی. مستدرک الوسائل و مستنبط الوسائل، بیروت، مؤسسه آل البيت علیهم السلام، ۱۴۰۷ق.

نیشابوری، مسلم بن حجاج. صحیح مسلم، تحقیق محمد فواد الباقي، قاهره، دارالحديث، ۱۴۱۲ق.

ورام بن ابی فراس، مسعود بن عیسی. تنبيه الخواطر، قم، مکتبه الفقيه، ۱۴۱۰ق.